

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí

Bakalářská práce

**Pohledávky vzniklé zneužitím systému nepojistných
sociálních dávek v České republice**

Ilona Ložková

© 2022 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Ilona Ložková

Veřejná správa a regionální rozvoj – k.s. Litoměřice

Název práce

Pohledávky vzniklé zneužitím systému nepojistných sociálních dávek v České republice

Název anglicky

Claims Related to the Misuse of Social Benefits System of the Czech Republic

Cíle práce

Cílem bakalářské práce je na základě analýzy nepojistných sociálních dávek vyhodnotit pohledávky vzniklé zneužitím systému státní sociální podpory a sociální pomoci, a následně navrhnout možná opatření související s danou problematikou.

Metodika

Teoretický základ bakalářské práce bude zpracován prostřednictvím kompilace poznatků z dostupné odborné literatury, aktuálních právních předpisů a dalších relevantních zdrojů z oblasti sociálního zabezpečení v ČR se zaměřením na dávky státní sociální podpory a sociální pomoci.

Na základě dat získaných z informačních systémů Úřadu práce České republiky bude provedeno hodnocení podílu vzniklých pohledávek na vyplacených částkách nepojistných sociálních dávek ve vybraných krajích. Následně budou navržena možná opatření, která souvisí s touto problematikou.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran

Klíčová slova

sociální zabezpečení, státní sociální podpora, dávky, pohledávka, životní minimum, oprávněná osoba, neoprávněné čerpání

Doporučené zdroje informací

ADAMS R., DOMINELLI L., PAYNE M., 2009. Social work, Themes, Issues and critical debates. London. 978-02-3021-865-9.

BŘESKÁ, N. a kol., 2012. Státní sociální podpora s komentářem a příklady, Praha: ANAG. ISBN 978-80-7263-739-3.

PRŮŠA, Ladislav, Petr VÍŠEK a Robert JAHODA. Alchymie nepojistných sociálních dávek. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-528-3.

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Předběžný termín obhajoby

2021/22 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Gabriela Kukulová, MBA, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra obchodu a financí

Elektronicky schváleno dne 27. 2. 2022

prof. Ing. Luboš Smutka, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 1. 3. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 01. 03. 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Pohledávky vzniklé zneužitím systému nepojistných sociálních dávek v České republice" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15.3.2022 _____

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Gabriele Kukulové, MBA, Ph.D. za odborné a věcné rady, připomínky, ochotu a vstřícnost při zpracování této bakalářské práce.

Pohledávky vzniklé zneužitím systému nepojistných sociálních dávek v České republice

Abstrakt

Tématem bakalářské práce jsou pohledávky vzniklé zneužitím systému nepojistných sociálních dávek v České republice. Cílem práce je vyhodnotit podíl vzniklých pohledávek na vyplacených částkách nepojistných sociálních dávek, a následně navrhnout možná řešení, která by zneužívání dávek zamezila.

V teoretické části je vymezen pojem sociální zabezpečení, jeho historie a charakteristika jednotlivých nepojistných sociálních dávek. Do analytické části byly z nepojistných sociálních dávek vybrány dávky státní sociální podpory – příspěvek na bydlení, příspěvek na dítě, porodné, rodičovský příspěvek a dávky hmotné nouze – doplatek na bydlení, příspěvek na živobytí, mimořádná okamžitá pomoc, u kterých byl hodnocen podíl vzniklých pohledávek na vyplacených částkách ve sledovaném období 2015–2020, a to v porovnání dvou vybraných krajů – Libereckého a Ústeckého. Dále je v této části uveden pojem zneužívání dávek a charakteristika daných krajů. V další části jsou interpretovány výsledky a navržena možná opatření, která by zneužívání dávek mohla zamezit.

Klíčová slova: sociální zabezpečení, státní sociální podpora, dávky, pohledávka, životní minimum, oprávněná osoba, neoprávněné čerpání

Claims Related to the Misuse of Social Benefits System of the Czech Republic

Abstract

The topic of the bachelor thesis are claims related to the misuse of non-insurance social benefits system of the Czech Republic. The aim of the thesis is to evaluate the claims in paid amounts of non-insurance social benefits and propose possible solutions that would prevent the misuse of benefits.

The theoretical part defines the concept of social security, its history, and characteristics of individual non-insurance social benefits. In the analytical part, selected non-insurance social support benefits – housing allowance, child allowance, childbirth, parental allowance, and material need benefits – housing supplement, subsistence allowance, extraordinary immediate assistance. They were selected from non-insurance social benefits, for which were evaluated the claims in paid amounts in the monitored period 2015 – 2020 in comparison with two selected regions – Liberec and Ústí nad Labem. Furthermore, this section introduces the concept of abuse of benefits and the characteristics of the selected regions. In the next section, the results are interpreted, and possible solutions are proposed to prevent the abuse of benefits.

Keywords: social security, state social support, benefits, claims, living minimum, authorized person, unauthorized drawing

Obsah

1 Úvod.....	13
2 Cíl práce a metodika	14
2.1 Cíl práce	14
2.2 Metodika	14
3 Teoretická východiska	16
3.1 Historie sociálního zabezpečení	16
3.2 Sociální zabezpečení	16
3.3 Druhý pilíř – státní sociální podpora.....	19
3.3.1 Jednotlivé dávky SSP.....	22
3.3.1.1 Přídavek na dítě	22
3.3.1.2 Příspěvek na bydlení.....	23
3.3.1.3 Rodičovský příspěvek	25
3.3.1.4 Porodné.....	26
3.3.1.5 Pohřebné	27
3.4 Třetí pilíř – sociální pomoc	27
3.4.1 Dávky pěstounské péče.....	28
3.4.1.1 Odměna pěstouna	28
3.4.1.2 Příspěvek při pěstounské péči	29
3.4.1.3 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte	30
3.4.1.4 Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla	31
3.4.1.5 Příspěvek při převzetí dítěte	31
3.4.2 Zaopatřovací příspěvky.....	32
3.4.2.1 Zaopatřovací příspěvek opakující se	32
3.4.2.2 Zaopatřovací příspěvek jednorázový.....	32
3.4.3 Dávky v hmotné nouzi	32
3.4.3.1 Příspěvek na živobytí	33
3.4.3.2 Doplatek na bydlení.....	33
3.4.3.3 Mimořádná okamžitá pomoc	34
3.4.4 Sociální služby.....	34
3.4.4.1 Příspěvek na péči	34
3.4.5 Příspěvky pro zdravotně postižené	35
3.4.5.1 Příspěvek na mobilitu	35

3.4.5.2	Příspěvek na zvláštní pomůcku	36
3.4.5.3	Průkaz osoby se zdravotním postižením.....	36
4	Analytická část.....	37
4.1	Zneužívání sociálních dávek	37
4.2	Charakteristika Libereckého kraje.....	38
4.3	Charakteristika Ústeckého kraje.....	38
4.4	Porovnání míry nezaměstnanosti v Libereckém a Ústeckém kraji	39
4.5	Porovnání průměrné mzdy v Libereckém a Ústeckém kraji	39
4.6	Porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách příspěvku na bydlení v Libereckém a Ústeckém kraji.....	40
4.7	Porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách přídatku na dítě v Libereckém a Ústeckém kraji.....	41
4.8	Porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách porodného v Libereckém a Ústeckém kraji	42
4.9	Porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách rodičovského příspěvku v Libereckém a Ústeckém kraji.....	43
4.10	Porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách doplatku na bydlení v Libereckém a Ústeckém kraji.....	44
4.11	Porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách příspěvku na živobytí v Libereckém a Ústeckém kraji.....	45
4.12	Porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách mimořádné okamžité pomoci v Libereckém a Ústeckém kraji.....	46
4.13	Souhrnné porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách dávek státní sociální podpory a hmotné nouze v Libereckém a Ústeckém kraji (2015–2020).....	47
5	Výsledky a diskuse	48
5.1	Porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách příspěvku na bydlení v Libereckém a Ústeckém kraji.....	48
5.2	Porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách přídatku na dítě v Libereckém a Ústeckém kraji.....	48
5.3	Porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách porodného v Libereckém a Ústeckém kraji.....	49
5.4	Porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách rodičovského příspěvku v Libereckém a Ústeckém kraji.....	49
5.5	Porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách doplatku na bydlení v Libereckém a Ústeckém kraji.....	50
5.6	Porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách příspěvku na živobytí v Libereckém a Ústeckém kraji.....	50
5.7	Porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách mimořádné okamžité pomoci v Libereckém a Ústeckém kraji.....	51
5.8	Souhrnné porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách dávek státní sociální podpory a hmotné nouze v Libereckém a Ústeckém kraji (2015–2020).....	51
5.9	Návrh opatření řešících zneužívání sociálních dávek	52
6	Závěr.....	54

7 Seznam použitých zdrojů	56
7.1 Monografické publikace.....	56
7.2 Internetové zdroje.....	57
7.3 Právní předpisy.....	59

Seznam tabulek

Tabulka 1 Členění sociálního zabezpečení	18
Tabulka 2 Porovnání zvýšení výše životního minima	20
Tabulka 3 Porovnání zvýšení existenčního minima pro jednotlivce.....	21
Tabulka 4 Výše přídatku na dítě od 1. 7. 2021.....	23
Tabulka 5 Výše přídatku na dítě ve zvýšené výměře od 1. 7. 2021	23
Tabulka 6 Normativní náklady pro rok 2022 – nájemní byty	24
Tabulka 7 Normativní náklady pro rok 2022 – byty družstevní a byty vlastníků.....	25
Tabulka 8 Výše porodného	26
Tabulka 9 Výše odměny pěstouna od 1. 1. 2022	29
Tabulka 10 Výše příspěvku při pěstounské péči od 1. 1. 2022	30
Tabulka 11 Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte za kalendářní měsíc	30
Tabulka 12 Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte ve stupních závislosti	31
Tabulka 13 Výše příspěvku při převzetí	31
Tabulka 14 Rozdělení do stupňů závislosti dle počtu nezvládnutých životních potřeb.....	35
Tabulka 15 Výše příspěvku na péči	35
Tabulka 16 Porovnání míry nezaměstnanosti v Libereckém a Ústeckém kraji (2015–2020).....	39
Tabulka 17 Porovnání průměrné mzdy v Libereckém a Ústeckém kraji (2015–2020)	39
Tabulka 18 Porovnání příspěvku na bydlení v Libereckém a Ústeckém kraji (2015–2020).....	40
Tabulka 19 Porovnání přídatku na dítě v Libereckém a Ústeckém kraji (2015–2020).....	41
Tabulka 20 Porovnání porodného v Libereckém a Ústeckém kraji (2015–2020)	42
Tabulka 21 Porovnání rodičovského příspěvku v Libereckém a Ústeckém kraji (2015–2020)	43
Tabulka 22 Porovnání doplatku na bydlení v Libereckém a Ústeckém kraji (2015–2020).....	44
Tabulka 23 Porovnání příspěvku na živobytí v Libereckém a Ústeckém kraji (2015–2020).....	45
Tabulka 24 Porovnání mimořádné pomoci v Libereckém a Ústeckém kraji (2015–2020)	46
Tabulka 25 Souhrnné porovnání dávek státní sociální podpory a hmotné nouze v Libereckém a Ústeckém kraji (2015-2020).....	47

Seznam grafů

Graf 1 Podíl pohledávek na vyplacených částkách příspěvku na bydlení (2015-2020, v %)	48
Graf 2 Podíl pohledávek na vyplacených částkách přídatku na dítě (2015–2020, v %).....	48
Graf 3 Podíl pohledávek na vyplacených částkách porodného (2015–2020, v %).....	49
Graf 4 Podíl pohledávek na vyplacených částkách rodičovského příspěvku (2015–2020, v %).....	49
Graf 5 Podíl pohledávek na vyplacených částkách doplatku na bydlení (2015–2020, v %)	50
Graf 6 Podíl pohledávek na vyplacených částkách příspěvku na živobytí (2015–2020, v %)	50
Graf 7 Podíl pohledávek na vyplacených částkách mimořádné pomoci (2015–2020, v %).....	51
Graf 8 Souhrnný podíl pohledávek všech dávek na vyplacených částkách za 6 let (2015–2020, v %)	51

Seznam použitých zkratk

SSP	Státní sociální podpora
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
ÚP	Úřad práce
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
NSD	Nepojistné sociální dávky
PBY	Příspěvek na bydlení
PND	Přídavek na dítě
POR	Porodné
ROD	Rodičovský příspěvek
DBY	Doplatek na bydlení
PNZ	Příspěvek na živobytí
MOP	Mimořádná okamžitá pomoc

1 Úvod

System sociálního zabezpečení je součástí sociální politiky každého státu. Stát pomocí tohoto systému pomáhá a chrání své občany v případě tíživých životních situací, kterými jsou sociální události, které nejsou schopni vyřešit sami a mohli by vést k sociálnímu vyloučení. Sociální událost musí být státem uznaná a objektivní. Mezi sociální události patří nemoc, pracovní neschopnost, dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav, invalidita, těhotenství, mateřství, nezaopatřené dítě, stáří, smrt, nedostatečný příjem. K pomoci řešení těchto sociálních událostí stát využívá tři základní nástroje, kterými jsou sociální pojištění, státní sociální podpora a sociální pomoc. Sociální pojištění je dávkou pojistnou, pomoc je poskytnuta v případě vzniku sociální události těm, kteří do systému odvádějí pojistné. Mezi dávky sociálního pojištění patří nemocenské pojištění, důchodové pojištění a příspěvek na politiku státu. Dávky státní sociální podpory a sociální pomoci jsou dávkami nepojistnými, jsou hrazeny ze státního rozpočtu a jsou určeny každému bez nutnosti pojistných příspěvků. Mezi dávky státní sociální podpory patří přídavek na dítě, příspěvek na bydlení, rodičovský příspěvek, porodné a pohřebné. Mezi dávky sociální pomoci patří pěstounské dávky, dávky v hmotné nouzi, sociální služby a příspěvky pro zdravotně postižené.

V souvislosti s nepojistnými sociálními dávkami se ve společnosti často diskutuje o jejich zneužívání. Zneužití může signalizovat každý přeplatek, který vznikl z důvodu vyplacení jakékoliv dávky ve vyšší částce nebo neprávem, ale ne vždy se o zneužití jedná. Zneužívání dávek je úmyslné uvedení nepravdivých informací, jejich zatajení nebo využití dávky k jinému účelu, než je určena. Přeplatek může též vzniknout neúmyslně, kdy příjemce dávky např. špatně vyplnil formulář, špatně si vyložil zákon, nesplnil zákonnou oznamovací povinnost osmi dnů. Úmyslné zavinění musí být prokázáno.

Zneužívání bývá často ožehavým tématem politiků zejména v době voleb, protože politici vědí, že voliče zajímá, kam směřují peníze, které do státního rozpočtu odvádějí prostřednictvím daní, ale žádná opatření prakticky nezavádějí. Spíše se snaží tímto tématem odvést pozornost od jiných důležitějších kauz. Důvodem, proč se o tomto tématu pouze hovoří, ale opatření proti neoprávněnému čerpání nezavádí, může být skutečnost, že ztráty na státním rozpočtu vzniklé z důvodu zneužití dávek jsou natolik nízké, že zavedení opatření by neslo mnohem vyšší náklady.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem práce je na základě analýzy nepojistných sociálních dávek vyhodnotit pohledávky vzniklé zneužitím systému státní sociální podpory a sociální pomoci, a následně navrhnout možná opatření související s danou problematikou.

2.2 Metodika

Bakalářská práce bude rozdělena do tří základních částí. První část, teoretická východiska, bude zpracována prostřednictvím kompilace poznatků z odborné literatury, aktuálních právních předpisů a dalších relevantních zdrojů se zaměřením na oblast systému sociálního zabezpečení v ČR. V této části bude vymezen pojem sociální zabezpečení včetně sociální události, historie sociálního zabezpečení a popsány jednotlivé nepojistné sociální dávky.

Do druhé, analytické, části budou vybrány k porovnání dva kraje – Liberecký a Ústecký, u kterých bude hodnocen podíl vzniklých pohledávek na vyplacených částkách vybraných nepojistných dávek ve sledovaném období 2015–2020. Vybranými nepojistnými sociálními dávkami budou dávky státní sociální podpory – přídavek na dítě, příspěvek na bydlení, rodičovský příspěvek, porodné a dávky hmotné nouze – doplatek na bydlení, příspěvek na živobytí a mimořádná okamžitá pomoc. V úvodu této části bude vysvětlen pojem zneužívání dávek a uvedena základní charakteristika vybraných krajů, a následně mezi těmito kraji porovnána míra nezaměstnanosti a průměrná mzda za sledované období. Data budou získána z ČSÚ. Dalším krokem bude získání dat o počtu rozhodnutí o povinnosti vrátit přeplatek, vyčíslení výše těchto přeplatků a výše celkem vyplacených částek jednotlivých dávek. O počet rozhodnutí o povinnosti vrátit přeplatek a vyčíslení výše těchto přeplatků budou požádány Úřady práce Libereckého kraje a Ústeckého kraje prostřednictvím žádosti o poskytnutí informací dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů. Informace o výši celkem vyplacených částek jednotlivých dávek budou získány z MPSV. Pomocí získaných údajů z ÚP a MPSV bude vypočten podíl, který nám vyhodnotí, kolik z celkové částky vyplacených jednotlivých dávek tvořily pohledávky (přeplatky). Dále bude v této části, pomocí dat zjištěných z ČSÚ

o počtu obyvatel daných krajů k 1. 1. sledovaného roku, vypočtena průměrná částka dávky, která byla v daném roce vyplacena na jednoho obyvatele.

V třetí části, výsledky a diskuse, budou vyhodnoceny poznatky analytické části a navržena možná opatření, která by případnému zneužití mohla zamezit.

Závěr práce bude obsahovat stručné shrnutí výsledků a krátké zamyšlení nad danou problematikou.

3 Teoretická východiska

3.1 Historie sociálního zabezpečení

System sociálního zabezpečení se začal objevovat již v prvobytně pospolné společnosti, kdy se muži starali o děti a ženy, zdraví o nemocné, silnější o slabší, mladší o starší. Přímé poskytování dávek bylo zaznamenáno již ve starověkém Řecku, které poskytovalo diety zdravotně postiženým.¹

Další stopy sociálního zabezpečení je možno vysledovat od časů Rakouska-Uherska v 19. století. Zde měly obce za úkol poskytovat chudinskou péči občanům bez prostředků, kteří byli v chudobě.² Sociální systém, tak jak je znám dnes, se začal prosazovat až po první světové válce.

V době nástupu totality KSČ, v padesátých letech, docházelo k centralizaci sociálního zabezpečení a jeho od individualizace. Sociální dávky byly vypláceny vybraným potřebným státem a nikoliv obcí, která by je mohla lépe konkretizovat a zacílit. To ovšem vedlo ke ztrátě aktivity a motivace osob, aby se o sebe samy postaraly.

Po sametové revoluci v roce 1989 docházelo k decentralizaci sociálních dávek. Velký důraz byl kladen na občana, aby byl aktivní, a bylo na něm, aby si životní potřeby zajišťoval sám. Záchranná sociální síť – soubor legislativních norem – si kladl za cíl garantovat občanovi minimální příjem,³ pro zachování základních podmínek života.

3.2 Sociální zabezpečení

„Sociální zabezpečení je plodem sociální politiky státu, kterou lze definovat jako soustavné a cílevědomé úsilí o změnu nebo o udržení a fungování svého sociálního systému.“⁴ Z toho vyplývá, že systém sociálního zabezpečení je nástrojem státu, kterým realizuje sociální politiku. „Česká sociální politika zajišťuje určitý směr v rámci redistribuce a hledá každou reformou optimální podobu vztahu sociální solidarity ekvivalence.“⁵

¹ ČERNÁ, Jana, Dagmar TRINNEROVÁ a Antonín VACÍK. *Právo sociálního zabezpečení*. 2007, s. 21.

² KOLDINSKÁ, Kristina a Hana MARKOVÁ. *Sociální pomoc a právo*. 2001, s. 14.

³ DUKOVÁ, Ivana, Martin DUKA a Ivanka KOHOUTOVÁ. *Sociální politika: učebnice pro obor sociální činnost*. 2013, s. 46.

⁴ KAHOUN, Vilém a kol. *Sociální zabezpečení – vybrané kapitoly*. 2009, s. 23.

⁵ KOLIBOVÁ, Helena. *Sociální systém: solidarita jako základ sociálně politických aktivit společnosti*. 2011, s. 79.

Snaží se o pomoc potřebným, kteří čelí různým hrozbám nebo jsou v mimořádné sociální situaci. Skládá se z institucí, organizací a ustanovení, která brání sociálnímu vyloučení.

Dané problematice se věnuje nejen vláda, politici a jednotlivé organizace, ale i například oblast sociální práce. Právě jejich cílem je co největší usnadnění fungování společnosti a sociálních institucí. Cílem je co největší pomoc v životě a rozvoji lidí, v obecném pohledu jde o zlepšení spolupráce mezi lidmi. Vedle toho přinášejí podněty ke zlepšení sociálního systému i samotní sociální pracovníci. Jde jim o zlepšení společnosti jako sociálního prostředí pro lidský život.⁶

Sociálnímu zabezpečení musí vždy předcházet nějaká **sociální událost**, proto je nutné se sociální události také věnovat. Sociální událost může být okolnost, při které vzniká právo a povinnost, s jejichž pomocí je možné předcházet nebo zmírňovat tíživou situaci. Tato sociální událost musí být uznaná státem za objektivní, pokud vznikla rodině nebo jedinci, kteří byli událostí zasaženi. Mezi základní sociální události patří nemoc, pracovní neschopnost, dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav, invalidita, těhotenství a mateřství, nezaopatřené dítě, dosažení určitého věku, smrt, nedostatečný příjem.⁷

„Nezaopatřenost dítěte je sociální událostí z toho důvodu, že dítě, vzhledem ke svým dosud ne zcela rozvinutým fyzickým a psychickým schopnostem, není schopné se zcela zabezpečit co do péče o svou osobu a také co do materiálního zajištění své existence.“⁸

„V rámci transformace systému sociálního zabezpečení na systém sociální ochrany obyvatelstva v ČR na počátku 90. let byly vytvořeny 3 na sebe navazující relativní samostatné systémy – sociální pojištění, státní sociální podpora a sociální pomoc.“⁹ Jedná se o pilíře, o které se sociální zabezpečení opírá.

⁶ ADAMS R., DOMINELLI L., PAYNE M. *Social work, Themes, Issues and critical debates*. 2009.

⁷ ŠTANGOVÁ, Věra, Roman LANG a kol. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. 2018.

⁸ KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. 2013, s. 85.

⁹ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 2015, s. 185.

Tabulka 1 Členění sociálního zabezpečení

Samostatné systémy	Obsahuje	Dávky
Sociální pojištění	Nemocenské pojištění	Ošetřovné
		Peněžitá pomoc v mateřství
		Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a v mateřství
		Nemocenská
	Důchodové pojištění	Starobní důchod
		Invalidní důchod
		Vdovský důchod
		Vdovecký důchod
		Sirotčí důchod
	Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	Podpora v nezaměstnanosti
Státní sociální podpora	Státní sociální podpora	Přídavek na dítě
		Příspěvek na bydlení
		Rodičovský příspěvek
		Porodné
		Pohřebné
Sociální pomoc	Dávky pěstounské péče	Odměna pěstouna
		Příspěvek při pěstounské péči
		Příspěvek na úhradu potřeb dítěte
		Příspěvek při převzetí dítěte
		Příspěvek na zakoupení osobního dopravního vozidla
	Zaopatřovací příspěvky	Zaopatřovací příspěvek opakující se
		Zaopatřovací příspěvek jednorázový
	Pomoc v hmotné nouzi	Příspěvek na živobytí
		Doplatek na bydlení
		Mimořádná okamžitá pomoc
	Sociální služby	Příspěvek na péči
	Příspěvky pro zdravotně postižené	Příspěvek pro osoby se zdravotním postižením
		Příspěvek na zvláštní pomůcky

Zdroj: MPSV a OSSZ, vlastní zpracování

Prvním pilířem sociálního zabezpečení je **sociální pojištění**, které se dělí na nemocenské pojištění, důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Sociální pojištění je sociální dávkou pojistnou, to znamená, že není přímo financováno ze státního rozpočtu, ale ze sociálního pojištění občanů. „V systémech sociálního pojištění se nezkoumá konkrétní situace občana a jeho rodiny a nárok se neposuzuje podle jeho potřebnosti, ale podle míry, jakou do systému přispěl.“¹⁰

Druhým pilířem sociálního zabezpečení je **státní sociální podpora** a třetím pilířem sociální **pomoc**. Jedná se o nepojistné sociální dávky, které jsou hrazeny ze státního rozpočtu a práce se těmito dávkám bude věnovat podrobněji.

¹⁰ CHVÁTALOVÁ, Iva. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2012, s. 21.

„Nepojistné sociální dávky jsou v České republice užívány nejčastěji pro krytí příjmového deficitu nízkopříjmových skupin obyvatelstva, a to jak z hlediska prevence vzniku takové situace (dávky státní sociální podpory), tak i z hlediska kurativy, tedy v okamžiku kdy, již taková situace nastala (dávky pomoci v hmotné nouzi). Nepojistné sociální dávky jsou používány i při řešení specifických situací a potřeb osob se zdravotním postižením, popřípadě k podpoře určitého chování příjemců i v jiných oblastech.“¹¹

3.3 Druhý pilíř – státní sociální podpora

Zákon o státní sociální podpoře¹² zavedl systém státní sociální podpory. Touto podporou se stát podílí na úhradě nákladů na výživu a ostatních základních osobních potřeb dětí a rodin, umožňuje ji uplatnit i při některých dalších sociálních situacích. Dávky státní sociální podpory (dále jen SSP) jsou v některých případech závislé na výši příjmů žadatele a osob společně posuzovaných, některé jsou stanoveny paušálem, jedná se o dávky testované a netestované. Mezi dávky, které jsou na výši příjmu závislé, testované, patří příspěvek na dítě, příspěvek na bydlení a porodné. Mezi dávky, které na výši příjmu závislé nejsou, netestované, patří rodičovský příspěvek a pohřebné.¹³

Dávky SSP hradí plně stát ze státního rozpočtu. „Dávky ze státního rozpočtu jsou vhodnější, neboť potřeby rodiny vznikají zpravidla dříve, než si lidé mohou na krytí těchto potřeb našetřit formou pojištění.“¹⁴ Systém SSP umožňuje různou míru solidarity a uskutečňování rozdílného pojetí sociální politiky. Můžeme se setkat se sociálním státem, který je velice štedrý pro žadatele o dávky SSP, anebo uskutečňuje politiku velice úspornou. Pokud stát změni poměry vyplácení vertikálních a horizontálních dávek, může změnit politiku jako vysoce cílenou na určitou skupinu nebo zcela plošnou.¹⁵

Základní směry solidarity SSP jsou:

1. od bezdětných k rodinám s dětmi (rodičovský příspěvek, porodné – horizontální charakter),

¹¹ PRŮŠA, Ladislav, Petr VÍŠEK a Robert JAHODA. *Alchymie nepojistných sociálních dávek*. 2014. s. 9.

¹² Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

¹³ MPSV. *Státní sociální podpora* [online]. 19.1.2022 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statni-socialni-podpora>

¹⁴ TOMES, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 2010.

¹⁵ PRŮŠA, Ladislav, Petr VÍŠEK a Robert JAHODA. *Alchymie nepojistných sociálních dávek*. 2014. s. 24.

2. od rodin s vysokými příjmy k rodinám s příjmy nízkými (přídavek na dítě, příspěvek na bydlení – vertikální charakter).¹⁶

Životní a existenční minimum

Životní a existenční minimum upravuje zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů. Dle tohoto zákona je životním minimem minimální výše finančních prostředků, která je nezbytná k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb a existenční minimum je minimální hranice finančních prostředků, která je nezbytná pro přežití. Životní a existenční minimum nezahrnuje náklady, které jsou nezbytné na bydlení.¹⁷

„Účelem zavedení životního minima a na něj navázaných dávek bylo tedy kromě jiného zabránit propadu příjmů domácností v důsledku ekonomické transformace nastartované na začátku 90. let.“¹⁸

Životní minimum a jeho násobky jsou důležitým aspektem pro výpočet výše některých sociálních dávek. Od dubna 2020 došlo ke zvýšení částek, což ovlivnilo výši sociálních dávek, které ze životního minima vycházejí.

Tabulka 2 Porovnání zvýšení výše životního minima

	do 31. 3. 2020	od 1. 4. 2020	nárůst od 1. 4. 2020
Jednotlivec	3 410 Kč	3 860 Kč	450 Kč
První dospělá osoba v domácnosti	3 140 Kč	3 550 Kč	410 Kč
Druhá a další dospělá osoba v domácnosti	2 830 Kč	3 200 Kč	370 Kč
Nezaopatřené dítě do 6 let	1 740 Kč	1 970 Kč	230 Kč
Nezaopatřené dítě od 6 do 15 let	2 140 Kč	2 420 Kč	280 Kč
Nezaopatřené dítě od 15 do 26 let	2 450 Kč	2 770 Kč	320 Kč

Zdroj: MPSV ČR, vlastní zpracování

¹⁶ BARÁK, Vladimír a Vojtěch KREBS, ed. *Sociální politika 2016 - nové výzvy v nejisté době: sborník odborných textů z mezinárodního workshopu Sociální politika 2016 = Social Politics 2016 - New Challenges in Uncertain Times: anthology of contributions of the Social Politics 2016 workshop*. 2016.

¹⁷ §1 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů

¹⁸ KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. 2013, s. 150.

Výše existenčního minima je určena jednotlivci, který není společně posuzován s jinou osobou nebo osobami. „Existenční minimum nelze použít u nezaopatřeného dítěte, u poživatele starobního důchodu, u osoby invalidní ve třetím stupni a u osoby starší 68 let.“¹⁹

Tabulka 3 Porovnání zvýšení existenčního minima pro jednotlivce

	do 31. 3. 2020	od 1. 4. 2020	nárůst od 1. 4. 2020
Existenční minimum	2 200 Kč	2 490 Kč	290 Kč

Zdroj: MPSV ČR, vlastní zpracování

Okruh oprávněných osob

Nárok na dávky náleží pouze fyzické osobě za splnění podmínek, kdy fyzická osoba i osoby s ní společně posuzované:

„a) jsou na území České republiky hlášeny k trvalému pobytu podle zvláštního právního předpisu, jde-li o státní občany České republiky, nebo

b) mají na území České republiky trvalý pobyt podle zvláštního právního předpisu, jde-li o cizince,

podmínkou je, že mají na území České republiky bydliště.“²⁰

Pokud se jedná o cizince, kteří mají povolen dlouhodobý pobyt podle zvláštního zákona, splňují podmínky také. Od 1. května 2004, kdy ČR vstoupila do Evropské unie, je nutné počítat i místo obvyklého pobytu v ČR. Cizinci ze třetích zemí mají podmínku pobytu splněnou po uplynutí 365 dní ode dne přihlášení k pobytu.

Oprávněná osoba a osoby společně posuzované se považují za rodinu. Pokud v okruhu nejsou společně posuzované osoby, považuje se za rodinu sama oprávněná osoba. Osobami společně posuzovanými jsou nezaopatřené děti; nezaopatřené děti a rodiče těchto dětí; manželé nebo druh a družka; nezaopatřené děti, jejich rodiče, pokud jsou nezaopatřenými dětmi a jsou osamělí, rodiče těchto rodičů, pokud s oprávněnou osobou spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby.²¹

¹⁹ §5 odst. 2 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů

²⁰ §3 odst. 1 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

²¹ §7 odst. 1 a 2 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

3.3.1 Jednotlivé dávky SSP

3.3.1.1 Přídavek na dítě

„Přídavek na dítě je základní dávkou pro rodiny s nezaopatřenými dětmi, která přispívá ke krytí nákladů spojených s výchovou a výživou dítěte. Jde přitom o dávku, která je nárokem dítěte, i když za nezletilé dítě uplatňuje tento nárok jeho zákonný zástupce.“²²

Nárok na dávku vzniká nezaopatřenému dítěti v případě, kdy rozhodný příjem rodiny nepřevyšuje součin částky životního minima rodiny a koeficientu 3,40. Po dosažení zletilosti se dávka vyplácí přímo dítěti.²³

Nezaopatřené dítě

„1) Za nezaopatřené dítě se pro účely tohoto zákona považuje dítě do skončení povinné školní docházky, a poté, nejdéle však do 26. roku věku, jestliže

a) se soustavně připravuje na budoucí povolání (§ 12 až 15), nebo

b) se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz, anebo

c) z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu je neschopno vykonávat soustavnou výdělečnou činnost. Posuzování zdravotního stavu pro účely tohoto zákona upravuje zákon upravující organizaci a provádění sociálního zabezpečení.

2) Po skončení povinné školní docházky se do 18. roku věku považuje za nezaopatřené dítě také dítě, které je vedeno v evidenci krajské pobočky Úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání a nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci.

3) Za nezaopatřené dítě nelze však považovat dítě, které je poživitelem invalidního důchodu z důchodového pojištění pro invaliditu třetího stupně.“²⁴

Přídavek na dítě je vyplácen měsíčně v základní nebo zvýšené výměře dle věku dítěte a jeho nárok je vyhodnocován podle příjmů za předchozí čtvrtletí. Základní výměra se od 1. července 2021 zvýšila o 26 % a zvýšená výměra o 500 Kč (původně o 300 Kč).

²² BŘESKÁ, Naděžda, Eva BURDOVÁ, Michaela KEPKOVÁ a Lucie VRÁNOVÁ. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady*. 2012.

²³ Úřad práce ČR. *Přídavek na dítě*. [online]. 22.9.2021 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/pridavek-na-dite1>

²⁴ § 11 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

Tabulka 4 Výše přídatku na dítě od 1. 7. 2021

Dítě ve věku	Výše přídatku na dítě za kalendářní měsíc
do 6 let	630 Kč
od 6 do 15 let	770 Kč
od 15 do 26 let	880 Kč

Zdroj: MPSV ČR, vlastní zpracování

“Pokud některá ze společně posuzovaných osob má v každém kalendářním měsíci rozhodného období příjem:

ze závislé činnosti alespoň ve výši částky životního minima jednotlivce,

ze samostatné činnosti,

z dávek nemocenského pojištění,

z dávek důchodového pojištění,

z podpory v nezaměstnanosti a podpory při rekvalifikaci,

z příspěvku na péči o osobu do 18 let věku, nebo

z rodičovského příspěvku, pokud je poskytován po vyčerpání peněžité pomoci v mateřství, náleží nezaopatřenému dítěti přídatok na dítě ve zvýšené výměře.“²⁵

Tabulka 5 Výše přídatku na dítě ve zvýšené výměře od 1. 7. 2021

Dítě ve věku	Výše přídatku na dítě za kalendářní měsíc
do 6 let	1 130 Kč
od 6 do 15 let	1 270 Kč
od 15 do 26 let	1 380 Kč

Zdroj: MPSV ČR, vlastní zpracování

3.3.1.2 Příspěvek na bydlení

Příspěvek na bydlení slouží k uhrazení nákladů na bydlení osobám s nízkými příjmy. Dávka náleží nájemci nebo vlastníku bytu, která společně s osobami společně posuzovanými byt užívá. Od 1. 1. 2022 dochází ke změně zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a to k doplnění § 24 odst. 2, který říká, že nově se za vlastníka bytu považuje i osoba užívající byt na základě služebnosti (věcné břemeno) a za nájemce

²⁵ § 18 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

bytu je považován i podnájemce užívající byt se souhlasem vlastníka bytu. Dále byl do zákona přidán § 24a, podle kterého splňuje podmínku nároku na příspěvek na bydlení i vlastník stavby pro individuální či rodinnou rekreaci, a to pouze pro rok 2022.²⁶

Nárok na příspěvek na bydlení mají osoby, jestliže:

„a) jeho náklady na bydlení přesahují částku součinu rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30, a na území hlavního města Prahy koeficientu 0,35,

b) součin rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30, a na území hlavního města Prahy koeficientu 0,35, není vyšší než částka normativních nákladů na bydlení.“²⁷

Dávka se vypočítá jako rozdíl mezi normativními náklady (nebo skutečnými náklady, pokud jsou nižší) a 30 % (pro Prahu 35 %) příjmů (nebo životního minima domácnosti, je-li vyšší). Pro stanovení dávky se testují příjmy a náklady za předcházející čtvrtletí. Do nákladu na bydlení patří nájemné, náklady na energie a služby.²⁸

Stát určuje výši normativních nákladů jednou ročně a řídí ho dle velikosti obce a počtu členů v domácnosti.

Tabulka 6 Normativní náklady pro rok 2022 – nájemní byty

Normativní náklady na bydlení pro nájemní byty platné od 1. 1. 2022 do 31. 12. 2022					
Počet osob v rodině	Počet obyvatel v obci				
	Praha	nad 100 000 obyvatel	50 000 - 99 999 obyvatel	10 000 - 49 999 obyvatel	do 9 999 obyvatel
1	10 121 Kč	8 271 Kč	7 935 Kč	6 929 Kč	6 746 Kč
2	13 629 Kč	11 097 Kč	10 637 Kč	9 261 Kč	9 010 Kč
3	18 312 Kč	15 000 Kč	14 399 Kč	12 599 Kč	12 271 Kč
4 a více	22 495 Kč	18 502 Kč	17 777 Kč	15 606 Kč	15 211 Kč

Zdroj: MPSV ČR, vlastní zpracování

²⁶ Úřad práce ČR. *Příspěvek na bydlení*. [online] 8.2.2022 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/prispivek-na-bydleni1>

²⁷ § 24 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

²⁸ Úřad práce ČR. *Příspěvek na bydlení*. [online] 8.2.2022 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/prispivek-na-bydleni1>

Tabulka 7 Normativní náklady pro rok 2022 – byty družstevní a byty vlastníků

Normativní náklady na bydlení pro byty družstevní a byty vlastníků platné od 1. 1. 2022 do 31. 12. 2022					
Počet osob v rodině	Počet obyvatel v obci				
	Praha	nad 100 000 obyvatel	50 000 - 99 999 obyvatel	10 000 - 49 999 obyvatel	do 9 999 obyvatel
1	6 232 Kč	6 232 Kč	6 232 Kč	6 232 Kč	6 232 Kč
2	8 432 Kč	8 432 Kč	8 432 Kč	8 432 Kč	8 432 Kč
3	11 561 Kč	11 561 Kč	11 561 Kč	11 561 Kč	11 561 Kč
4 a více	14 368 Kč	14 368 Kč	14 368 Kč	14 368 Kč	14 368 Kč

Zdroj: MPSV ČR, vlastní zpracování

3.3.1.3 Rodičovský příspěvek

Na rodičovský příspěvek má nárok rodič dítěte, který osobně, řádně a celodenně pečuje o nejmladší dítě v rodině. Tato sociální dávka je dávkou netestovanou, to znamená, že není závislá na příjmu rodiny a je možné ji čerpat do čtyř let věku dítěte nebo do doby vyčerpání celkové výše 300 000 Kč, kterou má rodič k dispozici. Při narození dvojčat či vícečat má rodič k dispozici 1,5násobek základní dávky, tedy 450 000 Kč. Rodič si sám volí dobu a výši pobírání, kterou lze měnit každé tři měsíce.²⁹

„Pro stanovení nároku a výše rodičovského příspěvku je rozhodující výše denního vyměřovacího základu pro stanovení peněžité pomoci v mateřství nebo nemocenského v souvislosti s porodem nebo převzetím dítěte podle zákona o nemocenském pojištění.“³⁰

„Rodič volí výši rodičovského příspěvku do částky

a) nepřevyšující 10 000 Kč měsíčně,

b) převyšující 10 000 Kč měsíčně, jestliže lze aspoň jednomu z rodičů v rodině stanovit k datu narození nejmladšího dítěte v rodině 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu v částce převyšující 10 000 Kč, s tím, že zvolená výše rodičovského příspěvku nesmí přesáhnout 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu měsíčně; při stanovení výše rodičovského příspěvku se vychází z toho denního vyměřovacího základu rodiče, který je k žádosti o rodičovský příspěvek rodičem doložen; jsou-li doloženy denní vyměřovací základy obou rodičů, vychází se z toho, který je vyšší, nebo

²⁹ Úřad práce ČR. Rodičovský příspěvek [online]. 1.3.2022 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/rodicovsky-prispevek>

³⁰ § 30 odst. 2 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

c) 1,5násobku částek uvedených v písmenu a) nebo b) v případě péče o vícero dětí, nejvýše však do výše 1,5násobku 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu měsíčně.³¹

Pokud rodiče nedočerpají celou částku rodičovského příspěvku z důvodu narození nejmladšího dítěte v rodině a splňují podmínky stanovené zákonem a to, že alespoň jednomu rodiči lze k datu narození dítěte stanovit denní vyměřovací základ nebo alespoň jeden z nich je osobou samostatně výdělečně činnou, lze zbývající částku dočerpat jednorázovou výplatou.³²

3.3.1.4 Porodné

„Smyslem porodného je společensky ocenit porod jako takový a přispět na počáteční náklady spojené s narozením dítěte.“³³

Porodné je jednorázová dávka, která je určena ženám, které porodily první nebo druhé živé dítě a nárok vzniká dnem narození dítěte. Je dávkou testovanou, závislou na příjmu rodiny, kdy rozhodný příjem nesmí převyšovat v rodině součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,70. Nárok na výplatu dávky se vyhodnocuje na základě doložených příjmů rodiny za předchozí čtvrtletí, než ve kterém se dítě narodilo. O porodné lze žádat i zpětně, ale pouze do jednoho roku od data narození dítěte.³⁴

Tabulka 8 Výše porodného

1. dítě	13 000 Kč
2. dítě	10 000 Kč

Zdroj: MPSV ČR, vlastní zpracování

Den porodu je rozhodující pro nárok ode dne, kdy převzala osoba dítě do trvalé péče, která střídá péči rodičů. Porodné přísluší pouze jednou, avšak i za okolností, že nastal nárok na tuto dávku matce nebo otci již před převzetím dítěte do trvalé péče, která střídá péči rodičů (osvojení na základě rozhodnutí příslušného orgánu).³⁵

³¹ § 30 odst. 3 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

³² Úřad práce ČR. *Rodičovský příspěvek* [online]. 1.3.2022 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/rodicovsky-prispevek>

³³ KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. 2013. s. 81.

³⁴ Úřad práce ČR. *Porodné* [online]. 22.9.2021 [cit. 27.02.2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/porodne1>

³⁵ SPIRIT M. *Pracovní právo a právo sociálního zabezpečení v ČR*. 2009, s. 414.

3.3.1.5 Pohřebné

Pohřebné je jednorázová dávka, netestovaná, která není závislá na příjmu žadatele. Je určena osobě, která vypravila pohřeb dítěti, které bylo v době smrti nezaopatřeným dítětem nebo rodiči nezaopatřeného dítěte. Nárok vzniká dnem pohřbení a výše je stanovena částkou 5 000 Kč.³⁶ Uvedená částka je určena pouze k částečnému pokrytí nákladů, které byly na pohřeb vynaloženy, vzhledem k současné výši nákladů na pohřeb a k ceníkům pohřebních společností.

3.4 Třetí pilíř – sociální pomoc

Tento pilíř se zabývá řešením obtížných sociálních situací, které nelze vyřešit použitím sociálního pojištění ani dávek SSP.

Sociální pomoc využívá v České republice přibližně 4 % obyvatel. *„Bezmocnost, jak fyzická, tak duševní nebo i jejich kombinace se považuje za sociální nouzi. Je to situace, kdy je člověk odkázán na pomoc druhých, protože se o sebe nemůže, a hlavně nedokáže postarat.“*³⁷ Sociální systém je hrazen ze státního rozpočtu, z rozpočtu obcí a krajů, ale i rozpočtu fyzických, právnických osob, často také z různých nadací nebo od dobrovolných organizací.³⁸

Dělení sociální pomoci:

- dávky pěstounské péče,
- zaopatřovací příspěvky,
- dávky v hmotné nouzi,
- sociální služby,
- příspěvky pro zdravotně postižené.

³⁶ MPSV. *Pohřebné* [online]. 2021 [cit. 27.02.2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/pohrebne>

³⁷ NEČADOVÁ, Věra. *Sociální politika: systém sociálního zabezpečení: studijní opora*. 2015, s. 77.

³⁸ Zákon č.111/2006 sb., o pomoc v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů

3.4.1 Dávky pěstounské péče

Dávky pěstounské péče patřily do roku 2012 mezi dávky státní sociální podpory. Od 1. 3. 2013 přešly pod zákon o sociálně-právní ochraně dětí.³⁹ 1. 1. 2022 došlo ke změnám pěstounských dávek, a to na základě novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, které byly provedeny zákonem č. 363/2021 Sb. Tato novela upravuje dávky pěstounské péče a přináší dvě nové dávky, které jsou určené mladým dospělým, kteří odchází z náhradní rodinné výchovy a ústavních zařízení. Úkolem těchto změn je větší podpora náhradní rodinné péče a zároveň pomoc mladým dospělým, kteří odcházejí z dětských domovů.

3.4.1.1 Odměna pěstouna

Nárok na tuto dávku mají nově od 1. 1. 2022 pouze pěstouni, kteří poskytují dítěti pěstounskou péči zprostředkovanou, což je:

- „1. pěstounská péče poskytovaná dítěti osobou pečující po doručení **oznámení o vhodnosti** této osoby stát se pěstounem tohoto dítěte. To znamená, že zájemce o pěstounskou péči byl krajským úřadem, po absolvování odborného posouzení a příprav k přijetí dítěte do rodiny, zařazen do evidence osob vhodných stát se pěstounem a následně byl vybrán příslušným krajským úřadem (dříve také např. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, dále jen MPSV) jako vhodný pěstoun pro konkrétní dítě,*
- 2. pěstounská péče na přechodnou dobu,*
- 3. pěstounská péče poskytovaná sourozenci dítěte svěřeného do pěstounské péče podle bodu 1, je-li poskytovaná toutéž osobou pečující“⁴⁰*

Nárok na dávku vzniká po celou dobu, po kterou má dítě nárok na úhradu potřeb dítěte, a to i po dosažení zletilosti, ale pouze pokud nevznikl nárok na zaopatřovací příspěvek opakující se nebo nárok na zaopatřovací příspěvek opakující se vznikl, ale nebylo o něj požádáno. Odměna pěstouna je považována za příjem ze závislé činnosti, podléhá sociálnímu a zdravotnímu pojištění a dani z příjmů.⁴¹

Výpočet výše dávky vychází z minimální mzdy a koeficientu, a také závisí na počtu svěřených dětí a jejich zdravotnímu stavu.

³⁹ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁰ Úřad práce ČR. *Dávky pěstounské péče a zaopatřovací příspěvky* [online]. 17.12.2021 [cit. 22.02.2022].

Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/davky-pestounske-pece-a-zaopatrovaci-prispevky1>

⁴¹ Tamtéž

Tabulka 9 Výše odměny pěstouna od 1. 1. 2022

	Dlouhodobí pěstouni	Pěstouni na přechodnou dobu
0 dítě		1,8 x minimální mzda
1 dítě	1,0 x minimální mzda	1,8 x minimální mzda
1 dítě ve stupni závislosti I	1,2 x minimální mzda	2,0 x minimální mzda
2 děti	1,5 x minimální mzda	
3 děti	2,0 x minimální mzda	
1 dítě ve stupni závislosti II a IV	2,0 x minimální mzda	2,2 x minimální mzda
Za každé další dítě	+ 0,5 x minimální mzda +0,7 x minimální mzda (ve stupni závislosti III nebo IV)	+ 0,3 x minimální mzda + 0,5 x minimální mzda (ve stupni závislosti III nebo IV)

Zdroj: MPSV ČR, vlastní zpracování

3.4.1.2 Příspěvek při pěstounské péči

Jedná se o novou dávku, která vznikla od 1. 1. 2022. Nárok na tuto dávku mají pěstouni, kteří poskytují nezprostředkovanou pěstounskou péči, a to po celou dobu, po kterou má dítě nárok na úhradu potřeb dítěte, a to i po dosažení zletilosti, ale pouze pokud nevznikl nárok na zaopatřovací příspěvek opakující se nebo nárok na zaopatřovací příspěvek opakující se vznikl, ale nebylo o něj požádáno. Nezprostředkovaná pěstounská péče je péče, kdy je dítě svěřeno do osobní péče osobě příbuzné či blízké, nebo si pěstoun dítě sám vybere a požádá o jeho svěřeni do péče pěstounské. Tato dávka není považovaná za příjem ze závislé činnosti, nepodléhá sociálnímu a zdravotnímu pojištění a dani z příjmů. Tuto dávku je možno exekvovat.⁴²

Výpočet výše dávky vychází od násobku životního minima a závisí na počtu svěřených dětí a jejich zdravotnímu stavu. U prarodičů a praprarodičů je násobek nižší.

⁴² Úřad práce ČR. *Příspěvek při pěstounské péči*. [online] 17.12.2021 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/prispevek-pri-pestounske-peci>

Tabulka 10 Výše příspěvku při pěstounské péči od 1. 1. 2022

	Tety, strýcové, zletilí sourozenci, osoby blízké	Prarodiče
1 dítě	2,3 x životní minimum	1,8 x životní minimum
1 dítě v závislosti I	2,3 x životní minimum	1,8 x životní minimum
2 děti	2,3 x životní minimum x 2	1,8 x životní minimum x 2
3 děti	2,3 x životní minimum x 3	1,8 x životní minimum x 2
1 dítě ve stupni závislosti II a IV	5,5 x životní minimum	5,5 x životní minimum
Za každé další dítě	+ 2,3 x životní minimum + 5,5 x životní minimum (ve stupni závislosti II, III nebo IV)	+ 1,8 x životní minimum + 5,5 x životní minimum (ve stupni závislosti II, III nebo IV)

Zdroj: MPSV ČR, vlastní zpracování

3.4.1.3 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Nárok na dávku příspěvek na úhradu potřeb dítěte vzniká nezletilému nezaopatřenému dítěti, které je svěřeno do pěstounské péče a nově od 1. 1. 2022 také dítěti svěřenému do péče jiné fyzické osoby než rodiči, tzv. svěřenectví podle § 953 občanského zákoníku. Nárok na dávku zůstává i po dosažení zletilosti dítěte, ale nejdéle do 26. roku v případě nezaopatřeného dítěte dle zákona o státní sociální podpoře. Toto dítě musí trvale žít a společně uhrazovat náklady na své potřeby s osobou, která byla pečující osobu v době dosažení zletilosti. Zároveň, ale pokud zletilému nezaopatřenému dítěti nevznikl nárok na zaopatřovací příspěvek opakující se nebo nárok na zaopatřovací příspěvek opakující se vznikl, ale nebylo o něj požádáno.⁴³

Výše příspěvku závisí na věku dítěte a na stupních závislosti.

Tabulka 11 Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte za kalendářní měsíc

Pro dítě ve věku do 6 let	4 950 Kč
Pro dítě ve věku od 6 do 12 let	6 105 Kč
Pro dítě ve věku od 12 do 18 let	6 985 Kč
Pro dítě ve věku od 18 do 26 let	7 260 Kč

Zdroj: MPSV ČR, vlastní zpracování

⁴³ Úřad práce ČR. *Dávky pěstounské péče a zaopatřovací příspěvky* [online]. 17.12.2021 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/davky-pestounske-pece-a-zaopatrovaci-prispevky1>

Tabulka 12 Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte ve stupních závislosti

Věk dítěte	Stupeň závislosti			
	Stupeň I	Stupeň II	Stupeň III	Stupeň IV
do 6 let	5 115 Kč	6 105 Kč	6 419 Kč	7 040 Kč
6–12 let	6 215 Kč	7 480 Kč	7 975 Kč	8 635 Kč
12–18 let	7 095 Kč	8 580 Kč	9 130 Kč	9 570 Kč
18–26 let	7 425 Kč	8 910 Kč	9 460 Kč	9 900 Kč

Zdroj: MPSV ČR, vlastní zpracování

3.4.1.4 Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla

Na tuto dávku má nárok osoba pečující nejméně o tři děti, které má v pěstounské péči nebo osoba pečující minimálně o tři děti, u kterých má nárok na odměnu pěstouna, včetně zletilých nezaopatřených dětí. Na zakoupení motorového vozidla činí příspěvek 70 % pořizovací ceny vozidla nebo výdajů prokázaných na opravy, maximálně 100 000 Kč. Osoba nesmí používat motorové vozidlo k výdělečné činnosti. Při opakované žádosti nesmí součet příspěvků za posledních 10 let před podáním žádosti přesáhnout 200 000 Kč.⁴⁴

3.4.1.5 Příspěvek při převzetí dítěte

Nárok na příspěvek má osoba pečující, která převzala dítě do pěstounské péče a nově od 1. 1. 2022 také pěstoun na přechodnou dobu.

„Převzala-li osoba pečující dítě do pěstounské péče po přechodnou dobu, nesmí součet příspěvků při převzetí dítěte u této osoby pečující přesáhnout 40 000 Kč v období posledních 12 kalendářních měsíců přede dnem podání žádosti o tento příspěvek.“⁴⁵

Jedná se o jednorázový příspěvek a jeho výše se odvíjí od věku dítěte.

Tabulka 13 Výše příspěvku při převzetí

Pro dítě ve věku do 6 let	8 000 Kč
Pro dítě ve věku od 6 do 12 let	9 000 Kč
Pro dítě ve věku od 12 do 18 let	10 000 Kč

Zdroj: MPSV ČR, vlastní zpracování

⁴⁴ Úřad práce ČR. *Dávky pěstounské péče a zaopatřovací příspěvky* [online]. 17.12.2021 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/davky-pestounske-pece-a-zaopatrovaci-prispevky1>

⁴⁵ MPSV. *Příspěvek při převzetí dítěte* [online]. 2021 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/prispevek-pri-prevzeti-ditete>

3.4.2 Zaopatřovací příspěvky

3.4.2.1 Zaopatřovací příspěvek opakující se

Jedná se o novou dávku, která vznikla od 1. 1. 2022, a to na základě novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, která byla provedena zákonem č. 363/2021 Sb. Výše tohoto příspěvku je 15 000 Kč měsíčně, je vyplácena nejdéle do 26 let zletilému mladému dospělému. Podmínkou pro výplatu dávky je, aby byl mladý zletilý dospělý do dne nabytí zletilosti nebo nabytí plné svéprávnosti svěřen do pěstounské péče osobě pečující nebo mu byla nařízena ústavní výchova a pokud tato péče trvala alespoň 3 roky v nezprostředkované péči nebo alespoň 12 měsíců v péči zprostředkované, dále byl nezaopatřeným dítětem, trestně bezúhonný a měl vypracovaný individuální plán.⁴⁶

Mladý dospělý si může sám rozhodnout, zda bude chtít pobírat příspěvek na úhradu potřeb dítěte a jeho bývalý pěstoun odměnu pěstouna či příspěvek při pěstounské péči nebo zda si vybere tuto novou dávku.

3.4.2.2 Zaopatřovací příspěvek jednorázový

Jedná se o novou dávku, která vznikla od 1. 1. 2022, a to na základě novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, která byla provedena zákonem č. 363/2021 Sb. Tato dávka nahrazuje dávku příspěvek při ukončení pěstounské péče, která byla dne 31. 12. 2021 zrušena. Jde o jednorázovou dávku ve výši 25 000 Kč.⁴⁷

3.4.3 Dávky v hmotné nouzi

System, který řeší situace, které jsou spojené s nedostatečným zabezpečením základní obživy, bydlením a mimořádnými událostmi je upraven zákonem o pomoci v hmotné nouzi.⁴⁸ Je jedním z opatření, kterými stát bojuje proti sociálnímu vyloučení. Osoby v hmotné nouzi většinou žijí pod hranicí životního minima.

⁴⁶ Úřad práce ČR. *Dávky pěstounské péče a zaopatřovací příspěvky* [online]. 17.12.2021 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/davky-pestounske-pece-a-zaopatrovaci-prispevky1>

⁴⁷ Úřad práce ČR. *Zaopatřovací příspěvek jednorázový*. [online]. 8.12.2021 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/zaopatrovaci-prispevek-jednorazovy>

⁴⁸ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů

3.4.3.1 Příspěvek na živobytí

Tato dávka je opakující se a jejím cílem je řešení nedostatečného příjmu osoby a osob společně posuzovaných. Na tento příspěvek vzniká nárok, pokud po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje příjem oprávněné osoby nebo rodiny částky životního minima. Částky životního minima se řídí zákonem č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů. Částka živobytí osoby se mění také podle dalších posuzovaných okolností, které stanovuje příslušný platný zákon (např. nutnost dietního stravování, které je doporučeno příslušným odborným lékařem).

„Výše příspěvku na živobytí se stanovuje jako rozdíl mezi živobytím osoby či rodiny a jejich příjmem, od kterého se odečtou přiměřené náklady na bydlení. (Přiměřené náklady na bydlení jsou náklady na bydlení, maximálně však do výše 30 %, v Praze 35 %, příjmu osoby či rodiny).“⁴⁹

3.4.3.2 Doplatek na bydlení

Doplatek na bydlení je dávkou, která pomáhá osobě zaplatit odůvodněné náklady na bydlení v případě, kdy mu k pokrytí nestačí dávka příspěvek na bydlení. Podmínkou nároku je, aby osoba byla v hmotné nouzi a vznikl jí nárok na dávku příspěvek na živobytí. Pokud na dávku příspěvek na živobytí nárok nevznikne, lze tuto dávku přiznat k přihlídnutí k celkovým majetkovým a sociálním poměrům za předpokladu, že příjem osoby nebo rodiny nepřesáhne částku 1,3násobku životního minima. Další podmínkou je užívání bytu na základě nájemní smlouvy nebo jiného právního titulu a vlastnictví.⁵⁰

„Výše doplatku na bydlení se vypočte tak, že se od částky odůvodněných nákladů na bydlení připadajících na aktuální kalendářní měsíc (snížené o příspěvek na bydlení náležející za předchozí kalendářní měsíc) odečte částka, o kterou příjem osoby/společně posuzovaných osob (včetně vyplaceného příspěvku na živobytí) převyšuje částku živobytí osoby/společně posuzovaných osob.“⁵¹

⁴⁹ Úřad práce ČR. *Příspěvek na živobytí*. [online]. 1.4.2020 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/prispevek-na-zivobyti>

⁵⁰ Úřad práce ČR. *Doplatek na bydlení* [online]. 1.4.2020 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/doplatek-na-bydleni>

⁵¹ Tamtéž

3.4.3.3 Mimořádná okamžitá pomoc

Tato dávka může být poskytnuta jako pomoc v situacích nepříznivého a mimořádného charakteru, kdy je potřeba poskytnout pomoc bezprostředně. Lze ji poskytnout osobě, která je uznanou osobou v hmotné nouzi a v případě šesti nastalých životních situací, které jsou vymezeny v zákoně. Mezi dané situace patří mimořádná okamžitá pomoc z důvodu hrozby vážné újmy na zdraví, mimořádná okamžitá pomoc na mimořádnou událost (např. živelná pohroma, požár, vichřice), mimořádná okamžitá pomoc na mimořádný jednorázový výdaj (např. na vstupní prohlídku, na správní poplatek při ztrátě občanského průkazu, vydání duplikátu rodného listu), mimořádná okamžitá pomoc spojená s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé spotřeby (např. nákup postele, pračky, lednice), mimořádná okamžitá pomoc na náklady související se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte a na zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálně-právní ochranou (např. účast dítěte ve škole v přírodě, lyžařském výcviku, táboře) a mimořádná okamžitá pomoc na sociální vyloučení (např. propuštění z výkonu trestu, ukončení léčby chorobných závislostí).⁵²

3.4.4 Sociální služby

3.4.4.1 Příspěvek na péči

Tato dávka je poskytována na základě zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, který prošel novelou platnou od 1. 1. 2022 a je určena osobám starších jednoho roku, které mají dlouhodobý nepříznivý zdravotní stav a jsou závislé na pomoci jiné osoby při zvládnání životních potřeb osob. Mezi základní životní potřeby osob patří mobilita, orientace, komunikace, stravování, oblékání a obouvání, tělesná hygiena, výkon fyziologické potřeby, péče o zdraví, osobní aktivity a péče o domácnost, která se zkoumá jen u osob starších 18 let. Těchto deset základních životních potřeb osob je potřeba pro zjištění stupně závislosti. Stupeň závislosti I je lehká závislost, stupeň II je závislost středně těžká, stupeň III je závislost těžká a stupeň IV je závislost úplná.⁵³

Příspěvek na péči je vyplácen měsíčně a jeho výše závisí na věku osoby a stupni závislosti.

⁵² Úřad práce ČR. *Mimořádná okamžitá pomoc* [online]. 22.9.2022 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/mimoradna-okamzita-pomoc>

⁵³ Úřad práce ČR. *Příspěvek na péči*. [online]. 21.12.2021 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/prispevek-na-peci>

Tabulka 14 Rozdělení do stupňů závislosti dle počtu nezvládnutých životních potřeb

Stupeň závislosti	Osoby do 18 let	Osoby nad 18 let
Stupeň I	3	3 nebo 4
Stupeň II	4 nebo 5	5 nebo 6
Stupeň III	6 nebo 7	7 nebo 8
Stupeň IV	8 nebo 9	9 nebo 10

Zdroj: MPSV ČR, vlastní zpracování

Tabulka 15 Výše příspěvku na péči

Stupeň závislosti	Osoby do 18 let	Osoby nad 18 let
Stupeň I	3 300 Kč	880 Kč
Stupeň II	6 600 Kč	4 400 Kč
Stupeň III	13 900 Kč	12 800 Kč
Stupeň IV	19 200 Kč	19 200 Kč

Zdroj: MPSV ČR, vlastní zpracování

3.4.5 Příspěvky pro zdravotně postižené

Mezi příspěvky pro zdravotně postižené patří příspěvek na mobilitu, příspěvek na zvláštní pomůcku, průkaz osoby se zdravotním postižením, které jsou upraveny zákonem o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením.⁵⁴

3.4.5.1 Příspěvek na mobilitu

Příspěvek na mobilitu je dávka, která je opakovaná a mohou o ni požádat osoby starší 1 roku. Podmínkou přiznání je, že osoba musí být držitelem průkazu ZTP, ZTP/P a zároveň nedokáže zvládat základní životní potřeby – mobilitu nebo orientaci, pravidelně se za úhradu dopravuje nebo je dopravována, a které jsou poskytovány sociální pobytové služby. Výplata dávky se přerušuje po dobu, po kterou se osoba nachází po celý kalendářní měsíc v nemocničním zařízení. Jeho výše je 550 Kč.⁵⁵

⁵⁴ Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů

⁵⁵ MPSV. *Příspěvek na mobilitu* [online]. 2022 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/prispevek-na-mobilitu>

3.4.5.2 Příspěvek na zvláštní pomůcku

„Podmínky nároku na příspěvek na zvláštní pomůcku

(1) Nárok na příspěvek na zvláštní pomůcku má osoba se zdravotním postižením charakteru dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu uvedeným v příloze tohoto zákona, a její zdravotní stav nevyklučuje přiznání tohoto příspěvku.

(2) Nárok na příspěvek na zvláštní pomůcku poskytovaný na pořízení motorového vozidla nebo speciálního zádržního systému má osoba, která má těžkou vadu nosného nebo pohybového ústrojí anebo těžkou nebo hlubokou mentální retardaci charakteru dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu, a její zdravotní stav nevyklučuje přiznání tohoto příspěvku.“⁵⁶

3.4.5.3 Průkaz osoby se zdravotním postižením

„Průkaz osoby se zdravotním postižením má osoba starší 1 roku s tělesným, smyslovým nebo duševním postižením charakteru dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu, které podstatně omezuje její schopnost pohyblivosti nebo orientace, včetně osob s poruchou autistického spektra.“⁵⁷

Úřad práce na základě posudku o zdravotním stavu rozhodne o přidělení konkrétního průkazu. Průkaz TP je určen osobám se středně těžkým postižením pohyblivosti a orientace, týká se i osob, které mají poruchu autistického spektra. Průkaz ZTP je určen osobám, které mají těžké postižení pohyblivosti a orientace, i osoby, které mají poruchu autistického spektra. Průkaz ZTP/P je určen pro osoby, které mají zvlášť závažné postižení pohyblivosti a orientace, včetně osob s poruchou autistického spektra. Každý typ průkazu má určité výhody a úlevy.⁵⁸

⁵⁶ § 9, odst. 1 a 2 zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů ve znění pozdějších předpisů

⁵⁷ § 34, odst. 1 zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů ve znění pozdějších předpisů

⁵⁸ MPSV. *Přiznání průkazu OZP* [online]. 2021 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/priznani-prukazu-ozp>

4 Analytická část

V analytické části je posuzován a porovnáván podíl vzniklých pohledávek na vyplacených částkách dávek státní sociální podpory a hmotné nouze za sledované období 2015–2020 v Libereckém a Ústeckém kraji. O údaje o počtu rozhodnutí o povinnosti vrátit přeplatek a vyčíslení výše těchto přeplatků byly požádány Úřady práce v Libereckém a Ústeckém kraji prostřednictvím žádosti o poskytnutí informací dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů.

4.1 Zneužívání sociálních dávek

Zneužívání dávek lze chápat jako úmyslné uvedení nepravdivých informací, či jejich zatajení z důvodu získání dávky, která je následně pobírána neoprávněně nebo je využita k jinému účelu, než je určena. MPSV nevede o zneužívání žádné statistiky, ale Generální ředitelství Úřadu práce ČR o nich ví. MPSV dále uvádí, že přeplatky, které vzniknou neoprávněným čerpáním dávky nejsou relevantní vzhledem k fenoménu zneužití, jelikož mohou vzniknout neúmyslně, kdy osoba např. dodá informace opožděně a tímto nesplní zákonnou lhůtu.⁵⁹ Proto čerpání, které je neoprávněné, může vzniknout úmyslně, či neúmyslně. Úmyslné zavinění musí být prokázáno. Povinností žadatele je hlásit veškeré změny, které ovlivní čerpání dávky a její výši, a to do 8 dnů ode dne zjištění uvedené skutečnosti. Často se příjemci dávky hájí tím, že o této povinnosti nevěděli.

Jestliže je zjištěno, že dávka je vyplácena neprávem nebo ve vyšší částce, přistoupí správní orgán k vyčíslení přeplatku a příjemce dávky je povinen přeplatek vrátit. Stejně tak toto platí pro zavinění přeplatku společně posuzovanou osobou. O přeplatku je vedeno samostatné správní řízení, které je ukončeno vydáním rozhodnutí o povinnosti vrátit přeplatek. Přeplatek lze vyčíslit nejdéle tři roky zpětně ode dne vyplacení, přičemž přeplatek do výše 100 Kč se nevymáhá.

⁵⁹ MPSV. *Zneužívání sociálních dávek* [online]. 2020 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/1387269/%C4%8D.j.+MPSV+2020-38114+Zneu%C5%BE%C3%ADv%C3%A1n%C3%AD+soci%C3%A1ln%C3%ADch+d%C3%A1vek.pdf/3e81c6f8-5566-7694-8c14-e94b93b22ca2>

4.2 Charakteristika Libereckého kraje

Liberecký kraj je tvořen 4 okresy, Česká Lípa, Jablonec nad Nisou, Liberec a Semily. Má 10 správních obvodů, obcí s rozšířenou působností a v rámci nich dalších 21 územních obvodů pověřených obcí. Na počátku roku 2020 žilo v Libereckém kraji 443 690 obyvatel, což je 4,1 % z celkového počtu obyvatel ČR. Liberecký kraj je druhým nejmenším krajem ČR a jeho průměrná hustota 139,9 obyvatel na km² převyšuje republikový průměr. Oproti republikovému průměru má mladší věkovou strukturu. Průměrný věk obyvatel je zde 42,3 let. Nejmladší populace žije na Českolipsku a nejstarší na Semilsku a Turnovsku. Liberecký kraj byl znám svým tradičním textilním a sklářským průmyslem. V současné době toto zaměření ztratilo své dominantní postavení, které je nahrazeno automobilovým průmyslem a výrobou pryžových a plastových výrobků. Zemědělství je pouze doplňkovým odvětvím a převažuje pěstování obilovin, píce a chov skotu. Součástí ekonomiky je i cestovní ruch.⁶⁰

4.3 Charakteristika Ústeckého kraje

Ústecký kraj je tvořen 7 okresy, Děčín, Chomutov, Litoměřice, Louny, Most, Teplice a Ústí nad Labem. Člení se na 354 obcí, z toho je 59 měst. Má 16 správních obvodů s rozšířenou působností a 30 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem. Na počátku roku 2020 žilo v Ústeckém kraji 820 965 obyvatel. Ústecký kraj je pátým největším krajem v ČR, jeho hustota obyvatel je 154 obyvatel na km² a řadí se na čtvrté místo nejzaldněnějšího území ČR. Ústecký kraj také patří ke krajům s mladší populací, průměrný věk je zde 41,6 let, má čtvrtý nejnížší počet živě narozených na 1000 obyvatel (pouze 10) a nejvyšší úmrtnost v republice (11 zemřelých na 1000 obyvatel). Také má nejvyšší rozvodovost a nejvíce potratů v ČR (43,5 na 100 narozených). Průmyslová činnost měla a stále má nepříznivý vliv na životní prostředí, je zde silně rozvinuta povrchová těžba. Pokles těžby uhlí, restrukturalizace podniků, utlumení výroby i zemědělství má za následek nejvyšší podíl nezaměstnaných osob, která v roce 2020 činila 5,46 %.⁶¹

⁶⁰ ČSÚ. *Charakteristika Libereckého kraje*. [online]. [cit. 27.02.2022]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xl/charakteristika_kraje

⁶¹ ČSÚ. *Statistická ročenka Ústeckého kraje 2020* [online]. 2020 [cit. 27.02.2022]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-usteckeho-kraje-2020>

4.4 Porovnání míry nezaměstnanosti v Libereckém a Ústeckém kraji

Dle tabulky 16 je patrné, že v Ústeckém kraji byla celková průměrná míra nezaměstnanosti za sledovaných šest let (2015–2020) vyšší o 1,74 % než v kraji Libereckém. Každým rokem míra nezaměstnanosti v obou krajích klesala, ale v roce 2020 vzrostla z důvodu pandemie covid-19.

Tabulka 16 Porovnání míry nezaměstnanosti v Libereckém a Ústeckém kraji (2015–2020)

	Liberecký kraj	Ústecký kraj
2015	6,36 %	8,91 %
2016	5,17 %	7,79 %
2017	3,76 %	5,39 %
2018	3,18 %	4,50 %
2019	2,95 %	3,90 %
2020	4,06 %	5,46 %
Průměr	4,25 %	5,99 %

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

4.5 Porovnání průměrné mzdy v Libereckém a Ústeckém kraji

Dle tabulky 17 je patrné, že v Libereckém kraji byla celková průměrná mzda za sledovaných šest let (2015–2020) vyšší o 276 Kč než v Ústeckém kraji. Každým rokem průměrná mzda v obou krajích rostla. V roce 2020 průměrná mzda v Ústeckém kraji převýšila mzdu v Libereckém kraji o 466 Kč.

Tabulka 17 Porovnání průměrné mzdy v Libereckém a Ústeckém kraji (2015–2020)

	Liberecký kraj	Ústecký kraj
2015	24 685 Kč	23 934 Kč
2016	25 622 Kč	25 148 Kč
2017	27 393 Kč	27 085 Kč
2018	29 725 Kč	29 404 Kč
2019	31 703 Kč	31 430 Kč
2020	32 837 Kč	33 303 Kč
Průměr	28 660 Kč	28 384 Kč

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

4.6 Porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách příspěvku na bydlení v Libereckém a Ústeckém kraji

V tabulce 18 lze sledovat vývoj a následné porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách příspěvku na bydlení v Libereckém a Ústeckém kraji od roku 2015 do roku 2020. Z výsledku je patrné, že za sledovaných šest let byla celková výše pohledávek v Libereckém kraji 17 797 555 Kč a v Ústeckém kraji 55 588 068 Kč. Tyto částky je důležité porovnat s celkovou hodnotou vyplacených dávek příspěvku na bydlení. V Libereckém kraji bylo vyplaceno 2 454 364 000 Kč (podíl pohledávek na vyplacených částkách je 0,73 %) a v Ústeckém kraji 7 018 113 000 Kč (podíl pohledávek na vyplacených částkách je 0,79 %). Průměrná vyplacená dávka na jednoho obyvatele za sledovaných šest let je v Libereckém kraji 928 Kč a v Ústeckém kraji 1 423 Kč.

Tabulka 18 Porovnání příspěvku na bydlení v Libereckém a Ústeckém kraji (2015–2020)

	PBY pohledávky celkem (v Kč)	PBY počet výskytů pohledávek	PBY vyplacené dávky (v tis. Kč)	Podíl pohledávek na vyplacených částkách (v %)	Počet obyvatel v kraji k 1.1.	Průměrná částka vyplacená na jednoho obyvatele (v Kč)
LIBERECKÝ KRAJ 2015	3 830 920	728	473 051	0,81	438 851	1 078
LIBERECKÝ KRAJ 2016	3 831 244	690	481 552	0,80	439 639	1 095
LIBERECKÝ KRAJ 2017	3 602 250	585	441 828	0,82	440 636	1 003
LIBERECKÝ KRAJ 2018	2 453 505	509	382 718	0,64	441 300	867
LIBERECKÝ KRAJ 2019	2 690 271	533	343 614	0,78	442 356	777
LIBERECKÝ KRAJ 2020	1 389 365	230	331 601	0,42	443 690	747
ÚSTECKÝ KRAJ 2015	11 207 443	2 583	1 355 612	0,83	823 972	1 645
ÚSTECKÝ KRAJ 2016	10 555 192	2 693	1 361 160	0,78	822 826	1 654
ÚSTECKÝ KRAJ 2017	9 717 867	2 403	1 243 040	0,78	821 377	1 513
ÚSTECKÝ KRAJ 2018	7 799 099	1 935	1 097 609	0,71	821 080	1 337
ÚSTECKÝ KRAJ 2019	9 028 608	2 212	995 302	0,91	820 789	1 213
ÚSTECKÝ KRAJ 2020	7 279 859	1 376	965 390	0,75	820 965	1 176
CELKEM	73 385 623	16 477	9 472 477			
CELKEM LIBERECKÝ KRAJ	17 797 555	3 275	2 454 364	0,73		
CELKEM ÚSTECKÝ KRAJ	55 588 068	13 202	7 018 113	0,79		
CELKEM PRŮMĚR LIBERECKÝ KRAJ						928
CELKEM PRŮMĚR ÚSTECKÝ KRAJ						1 423

Zdroj: ÚP a MPSV, vlastní zpracování

4.7 Porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách přídatku na dítě v Libereckém a Ústeckém kraji

V tabulce 19 lze sledovat vývoj a následné porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách přídatku na dítě v Libereckém a Ústeckém kraji od roku 2015 do roku 2020. Z výsledku je patrné, že za sledovaných šest let byla celková výše pohledávek v Libereckém kraji 3 588 306 Kč a v Ústeckém kraji 12 193 164 Kč. Tyto částky je důležité porovnat s celkovou hodnotou vyplacených dávek přídatku na dítě. V Libereckém kraji bylo vyplaceno 707 469 000 Kč (podíl pohledávek na vyplacených částkách je 0,51 %) a v Ústeckém kraji 1 828 772 000 Kč (podíl pohledávek na vyplacených částkách je 0,67 %). Průměrná vyplacená dávka na jednoho obyvatele za sledovaných šest let je v Libereckém kraji 284 Kč a v Ústeckém kraji 354 Kč.

Tabulka 19 Porovnání přídatku na dítě v Libereckém a Ústeckém kraji (2015–2020)

	PND pohledávky celkem (v Kč)	PND počet výskytů pohledávek	PND vyplacené dávky (v tis. Kč)	Podíl pohledávek na vyplacených částkách (v %)	Počet obyvatel v kraji k 1.1.	Průměrná částka vyplacená na jednoho obyvatele (v Kč)
LIBERECKÝ KRAJ 2015	737 210	278	139 549	0,53	438 851	318
LIBERECKÝ KRAJ 2016	622 070	275	128 431	0,48	439 639	292
LIBERECKÝ KRAJ 2017	649 400	286	115 321	0,56	440 636	262
LIBERECKÝ KRAJ 2018	551 876	244	118 019	0,47	441 300	267
LIBERECKÝ KRAJ 2019	558 240	196	106 746	0,52	442 356	343
LIBERECKÝ KRAJ 2020	469 510	146	99 403	0,47	443 690	224
ÚSTECKÝ KRAJ 2015	1 921 454	787	346 912	0,55	823 972	421
ÚSTECKÝ KRAJ 2016	3 868 690	899	328 472	1,18	822 826	399
ÚSTECKÝ KRAJ 2017	1 872 100	792	298 462	0,63	821 377	363
ÚSTECKÝ KRAJ 2018	1 565 170	742	305 677	0,51	821 080	372
ÚSTECKÝ KRAJ 2019	1 645 770	725	281 132	0,59	820 789	241
ÚSTECKÝ KRAJ 2020	1 319 980	522	268 117	0,49	820 965	327
CELKEM	15 781 470	5 892	2 536 241			
CELKEM LIBERECKÝ KRAJ	3 588 306	1 425	707 469	0,51		
CELKEM ÚSTECKÝ KRAJ	12 193 164	4 467	1 828 77	0,67		
CELKEM PRŮMĚR LIBERECKÝ KRAJ						284
CELKEM PRŮMĚR ÚSTECKÝ KRAJ						354

Zdroj: ÚP a MPSV, vlastní zpracování

4.8 Porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách porodného v Libereckém a Ústeckém kraji

V tabulce 20 lze sledovat vývoj a následné porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách porodného v Libereckém a Ústeckém kraji od roku 2015 do roku 2020. Z výsledku je patrné, že za sledovaných šest let byla celková výše pohledávek v Libereckém kraji 99 000 Kč a v Ústeckém kraji 515 000 Kč. Tyto částky je důležité porovnat s celkovou hodnotou vyplacených dávek porodného. V Libereckém kraji bylo vyplaceno 51 787 000 Kč (podíl na vyplacených částkách je 0,19 %) a v Ústeckém kraji 128 025 000 Kč (podíl pohledávek na vyplacených částkách je 0,40 %). Průměrná vyplacená dávka na jednoho obyvatele za sledovaných šest let je v Libereckém kraji 20 Kč a v Ústeckém kraji 26 Kč.

Tabulka 20 Porovnání porodného v Libereckém a Ústeckém kraji (2015–2020)

	POR pohledávky celkem (v Kč)	POR počet výskytů pohledávek	POR vyplacené dávky (v tis. Kč)	Podíl pohledávek na vyplacených částkách (v %)	Počet obyvatel v kraji k 1.1.	Průměrná částka vyplacená na jednoho obyvatele (v Kč)
LIBERECKÝ KRAJ 2015	10 000	1	11 125	0,09	438 851	25
LIBERECKÝ KRAJ 2016	20 000	2	11 955	0,17	439 639	27
LIBERECKÝ KRAJ 2017	10 000	1	9 971	0,10	440 636	23
LIBERECKÝ KRAJ 2018	26 000	2	7 675	0,34	441 300	17
LIBERECKÝ KRAJ 2019	23 000	2	5 949	0,39	442 356	13
LIBERECKÝ KRAJ 2020	10 000	1	5 112	0,20	443 690	12
ÚSTECKÝ KRAJ 2015	101 000	8	27 433	0,37	823 972	33
ÚSTECKÝ KRAJ 2016	56 000	5	27 042	0,21	822 826	33
ÚSTECKÝ KRAJ 2017	82 000	10	24 622	0,33	821 377	30
ÚSTECKÝ KRAJ 2018	43 000	4	19 008	0,23	821 080	23
ÚSTECKÝ KRAJ 2019	144 000	12	16 088	0,90	820 789	20
ÚSTECKÝ KRAJ 2020	89 000	8	13 832	0,64	820 965	17
CELKEM	614 000	56	179 812			
CELKEM LIBERECKÝ KRAJ	99 000	9	51 787	0,19		
CELKEM ÚSTECKÝ KRAJ	515 000	47	128 025	0,40		
CELKEM PRŮMĚR LIBERECKÝ KRAJ						20
CELKEM PRŮMĚR ÚSTECKÝ KRAJ						26

Zdroj: ÚP a MPSV, vlastní zpracování

4.9 Porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách rodičovského příspěvku v Libereckém a Ústeckém kraji

V tabulce 21 lze sledovat vývoj a následné porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách rodičovského příspěvku v Libereckém a Ústeckém kraji od roku 2015 do roku 2020. Z výsledku je patrné, že za sledovaných šest let byla celková výše pohledávek v Libereckém kraji 15 437 661 Kč a v Ústeckém kraji 37 156 375 Kč. Tyto částky je důležité porovnat s celkovou hodnotou vyplacených dávek rodičovského příspěvku. V Libereckém kraji bylo vyplaceno 6 418 250 000 Kč (podíl pohledávek na vyplacených částkách je 0,24 %) a v Ústeckém kraji 11 053 379 000 Kč (podíl pohledávek na vyplacených částkách je 0,34 %). Průměrná vyplacená dávka na jednoho obyvatele za sledovaných šest let je v Libereckém kraji 2 424 Kč a v Ústeckém kraji 2 242 Kč.

Tabulka 21 Porovnání rodičovského příspěvku v Libereckém a Ústeckém kraji (2015–2020)

	ROD pohledávky celkem (v Kč)	ROD počet výskytů pohledávek	ROD vyplacené dávky (v tis. Kč)	Podíl pohledávek na vyplacených částkách (v %)	Počet obyvatel v kraji k 1.1.	Průměrná částka vyplacené na jednoho obyvatele (v Kč)
LIBERECKÝ KRAJ 2015	3 600 505	223	917 441	0,39	438 851	2 091
LIBERECKÝ KRAJ 2016	3 168 087	215	924 313	0,34	439 639	2 102
LIBERECKÝ KRAJ 2017	2 858 035	192	958 368	0,30	440 636	2 175
LIBERECKÝ KRAJ 2018	2 400 836	174	1 039 231	0,23	441 300	2 355
LIBERECKÝ KRAJ 2019	2 140 648	132	1 010 519	0,21	442 356	2 284
LIBERECKÝ KRAJ 2020	1 269 550	110	1 568 378	0,08	443 690	3 535
ÚSTECKÝ KRAJ 2015	6 842 299	492	1 622 651	0,42	823 972	1 969
ÚSTECKÝ KRAJ 2016	6 682 838	437	1 633 903	0,41	822 826	1 986
ÚSTECKÝ KRAJ 2017	6 054 694	436	1 638 907	0,37	821 377	1 995
ÚSTECKÝ KRAJ 2018	6 627 326	421	1 792 671	0,37	821 080	2 183
ÚSTECKÝ KRAJ 2019	5 645 933	339	1 744 428	0,32	820 789	2 125
ÚSTECKÝ KRAJ 2020	5 303 285	293	2 620 819	0,20	820 965	3 192
CELKEM	52 594 036	3 464	17 471 629			
CELKEM LIBERECKÝ KRAJ	15 437 661	1 046	6 418 250	0,24		
CELKEM ÚSTECKÝ KRAJ	37 156 375	2 418	11 053 379	0,34		
CELKEM PRŮMĚR LIBERECKÝ KRAJ						2 424
CELKEM PRŮMĚR ÚSTECKÝ KRAJ						2 242

Zdroj: ÚP a MPSV, vlastní zpracování

4.10 Porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách doplatku na bydlení v Libereckém a Ústeckém kraji

V tabulce 22 lze sledovat vývoj a následné porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách doplatku na bydlení v Libereckém a Ústeckém kraji od roku 2015 do roku 2020. Z výsledku je patrné, že za sledovaných šest let byla celková výše pohledávek v Libereckém kraji 4 861 294 Kč a v Ústeckém kraji 9 805 802 Kč. Tyto částky je důležité porovnat s celkovou hodnotou vyplacených dávek příspěvku na bydlení. V Libereckém kraji bylo vyplaceno 582 170 000 Kč (podíl pohledávek na vyplacených částkách je 0,84 %) a v Ústeckém kraji 1 795 095 000 Kč (podíl pohledávek na vyplacených částkách je 0,55 %). Průměrná vyplacená dávka na jednoho obyvatele za sledovaných šest let je v Libereckém kraji 220 Kč a v Ústeckém kraji 364 Kč.

Tabulka 22 Porovnání doplatku na bydlení v Libereckém a Ústeckém kraji (2015–2020)

	DBY pohledávky celkem (v Kč)	DBY počet výskytů pohledávek	DBY vyplacené dávky (v tis. Kč)	Podíl pohledávek na vyplacených částkách (v %)	Počet obyvatel v kraji k 1.1.	Průměrná částka vyplacené na jednoho obyvatele (v Kč)
LIBERECKÝ KRAJ 2015	940 852	178	137 328	0,69	438 851	313
LIBERECKÝ KRAJ 2016	997 839	137	126 667	0,79	439 639	288
LIBERECKÝ KRAJ 2017	530 289	94	104 620	0,51	440 636	237
LIBERECKÝ KRAJ 2018	766 004	93	78 739	0,97	441 300	178
LIBERECKÝ KRAJ 2019	677 542	119	65 738	1,03	442 356	149
LIBERECKÝ KRAJ 2020	948 768	86	69 078	1,37	443 690	156
ÚSTECKÝ KRAJ 2015	2 005 004	410	458 038	0,44	823 972	556
ÚSTECKÝ KRAJ 2016	1 602 830	352	416 648	0,38	822 826	506
ÚSTECKÝ KRAJ 2017	1 990 698	355	336 458	0,59	821 377	410
ÚSTECKÝ KRAJ 2018	1 466 912	282	247 860	0,59	821 080	302
ÚSTECKÝ KRAJ 2019	1 868 372	424	179 484	1,04	820 789	219
ÚSTECKÝ KRAJ 2020	871 986	219	156 607	0,56	820 965	191
CELKEM	14 667 096	2 748	2 377 265			
CELKEM LIBERECKÝ KRAJ	4 861 294	707	582 170	0,84		
CELKEM ÚSTECKÝ KRAJ	9 805 802	2 042	1 795 095	0,55		
PRŮMĚR CELKEM LIBERECKÝ KRAJ						220
PRŮMĚR CELKEM ÚSTECKÝ KRAJ						364

Zdroj: ÚP a MPSV, vlastní zpracování

4.11 Porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách příspěvku na živobytí v Libereckém a Ústeckém kraji

V tabulce 23 lze sledovat vývoj a následné porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách příspěvku na živobytí v Libereckém a Ústeckém kraji od roku 2015 do roku 2020. Z výsledku je patrné, že za sledovaných šest let byla celková výše pohledávek v Libereckém kraji 7 382 272 Kč a v Ústeckém kraji 32 875 388 Kč. Tyto částky je důležité porovnat s celkovou hodnotou vyplacených dávek příspěvku na živobytí. V Libereckém kraji bylo vyplaceno 1 223 801 000 Kč (podíl pohledávek na vyplacených částkách je 0,60 %) a v Ústeckém kraji 5 075 351 000 Kč (podíl pohledávek na vyplacených částkách je 0,65 %). Průměrná vyplacená dávka na jednoho obyvatele za sledovaných šest let je v Libereckém kraji 463 Kč a v Ústeckém kraji 1 029 Kč.

Tabulka 23 Porovnání příspěvku na živobytí v Libereckém a Ústeckém kraji (2015–2020)

	PNZ pohledávky celkem (v Kč)	PNZ počet výskytů pohledávek	PNZ vyplacené dávky (v tis. Kč)	Podíl pohledávek na vyplacených částkách (v %)	Počet obyvatel v kraji k 1.1.	Průměrná částka vyplacené na jednoho obyvatele (v Kč)
LIBERECKÝ KRAJ 2015	1 437 545	262	333 411	0,43	438 851	760
LIBERECKÝ KRAJ 2016	1 954 683	257	286 110	0,68	439 639	651
LIBERECKÝ KRAJ 2017	1 171 474	171	217 042	0,54	440 636	493
LIBERECKÝ KRAJ 2018	1 177 220	148	146 742	0,80	441 300	333
LIBERECKÝ KRAJ 2019	1 161 494	135	112 510	1,03	442 356	254
LIBERECKÝ KRAJ 2020	479 856	102	127 986	0,37	443 690	288
ÚSTECKÝ KRAJ 2015	5 291 624	862	1 317 501	0,40	823 972	1 599
ÚSTECKÝ KRAJ 2016	6 759 385	899	1 156 765	0,58	822 826	1 406
ÚSTECKÝ KRAJ 2017	6 381 378	870	916 931	0,70	821 377	1 116
ÚSTECKÝ KRAJ 2018	5 264 898	867	645 816	0,82	821 080	787
ÚSTECKÝ KRAJ 2019	6 562 209	1 085	501 567	1,31	820 789	611
ÚSTECKÝ KRAJ 2020	2 615 894	361	536 771	0,49	820 965	654
CELKEM	40 257 660	6 018	6 299 152			
CELKEM LIBERECKÝ KRAJ	7 382 272	1 075	1 223 801	0,60		
CELKEM ÚSTECKÝ KRAJ	32 875 388	4 944	5 075 351	0,65		
CELKEM PRŮMĚR LIBERECKÝ KRAJ						463
CELKEM PRŮMĚR ÚSTECKÝ KRAJ						1 029

Zdroj: ÚP a MPSV, vlastní zpracování

4.12 Porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách mimořádné okamžité pomoci v Libereckém a Ústeckém kraji

V tabulce 24 lze sledovat vývoj a následné porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách dávky mimořádné okamžité pomoci v Libereckém a Ústeckém kraji od roku 2015 do roku 2020. Z výsledku je patrné, že za sledovaných šest let byla celková výše pohledávek v Libereckém kraji 1 069 635 Kč a v Ústeckém kraji 1 841 594 Kč. Tyto částky je důležité porovnat s celkovou hodnotou vyplacených dávek mimořádné okamžité pomoci. V Libereckém kraji bylo vyplaceno 23 231 000 Kč (podíl pohledávek na vyplacených částkách je 4,6 %) a v Ústeckém kraji 48 671 000 Kč (podíl pohledávek na vyplacených částkách je 3,78 %). Průměrná vyplacená dávka na jednoho obyvatele za sledovaných šest let je v Libereckém kraji 9 Kč a v Ústeckém kraji 10 Kč.

Tabulka 24 Porovnání mimořádné pomoci v Libereckém a Ústeckém kraji (2015–2020)

	MOP pohledávky celkem (v Kč)	MOP počet výskytů pohledávek	MOP vyplacené dávky (v tis. Kč)	Podíl pohledávek na vyplacených částkách (v %)	Počet obyvatel v kraji k 1.1.	Průměrná částka vyplacené na jednoho obyvatele (v Kč)
LIBERECKÝ KRAJ 2015	222 625	112	5 031	4,43	438 851	11
LIBERECKÝ KRAJ 2016	224 807	96	3 980	5,65	439 639	9
LIBERECKÝ KRAJ 2017	151 485	65	3 433	4,41	440 636	8
LIBERECKÝ KRAJ 2018	196 884	73	2 714	7,25	441 300	6
LIBERECKÝ KRAJ 2019	97 854	32	2 655	3,69	442 356	6
LIBERECKÝ KRAJ 2020	175 980	38	5 418	3,25	443 690	12
ÚSTECKÝ KRAJ 2015	562 514	222	14 005	4,02	823 972	17
ÚSTECKÝ KRAJ 2016	456 757	200	10 672	4,28	822 826	13
ÚSTECKÝ KRAJ 2017	249 027	105	8 114	3,07	821 377	10
ÚSTECKÝ KRAJ 2018	233 662	97	5 601	4,17	821 080	7
ÚSTECKÝ KRAJ 2019	211 970	91	4 042	5,24	820 789	5
ÚSTECKÝ KRAJ 2020	127 664	66	6 237	2,05	820 965	8
CELKEM	2 911 229	1 216	71 902			
CELKEM LIBERECKÝ KRAJ	1 069 635	416	23 231	4,60		
CELKEM ÚSTECKÝ KRAJ	1 841 594	781	48 671	3,78		
CELKEM PRŮMĚR LIBERECKÝ KRAJ						9
CELKEM PRŮMĚR ÚSTECKÝ KRAJ						10

Zdroj: ÚP a MPSV, vlastní zpracování

4.13 Souhrnné porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách dávek státní sociální podpory a hmotné nouze v Libereckém a Ústeckém kraji (2015–2020)

V tabulce 25 lze sledovat celkové porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách jednotlivých dávek (příspěvek na bydlení, přídavek na dítě, rodičovský příspěvek, porodné, doplatek na bydlení, příspěvek na živobytí, dávka mimořádné okamžité pomoci) v Libereckém a Ústeckém kraji. Z výsledku je patrné, že za sledovaných šest let byla celková výše pohledávek v Libereckém kraji 50 235 723 Kč a v Ústeckém kraji 149 975 391 Kč. Tyto částky je důležité porovnat s celkovou hodnotou všech sledovaných vyplacených dávek. V Libereckém kraji bylo vyplaceno 11 461 072 000 Kč (podíl pohledávek na vyplacených částkách je přibližně 0,44 %) a v Ústeckém kraji 26 947 406 000 Kč (podíl pohledávek na vyplacených částkách je přibližně 0,56 %).

Tabulka 25 Souhrnné porovnání dávek státní sociální podpory a hmotné nouze v Libereckém a Ústeckém kraji (2015–2020)

	Pohledávky (v Kč)	Počet výskytů pohledávek	Vyplacené dávky (v tis. Kč)	Podíl pohledávek na vyplacených částkách (v %)	Průměrná částka vyplacená na jednoho obyvatele (průměrný počet obyvatel za rok 2015–2020)
CELKEM LIBERECKÝ KR. – PBY	17 797 555	3 275	2 454 364	0,73	928
CELKEM ÚSTECKÝ KR. – PBY	55 588 068	13 202	7 018 113	0,79	1 423
CELKEM LIBERECKÝ KR. – PND	3 588 306	1 425	707 469	0,51	284
CELKEM ÚSTECKÝ KR. – PND	12 193 164	4 467	1 828 772	0,67	354
CELKEM LIBERECKÝ KR. – POR	99 000	9	51 787	0,19	20
CELKEM ÚSTECKÝ KR. – POR	515 000	47	128 025	0,40	26
CELKEM LIBERECKÝ KR. – ROD	15 437 661	1 046	6 418 250	0,24	2 424
CELKEM ÚSTECKÝ KR. – ROD	37 156 375	2 418	11 053 379	0,34	2 242
CELKEM LIBERECKÝ KR. – DBY	4 861 294	707	582 170	0,84	220
CELKEM ÚSTECKÝ KR. – DBY	9 805 802	2 042	1 795 095	0,55	364
CELKEM LIBERECKÝ KR. – PNZ	7 382 272	1 075	1 223 801	0,60	463
CELKEM ÚSTECKÝ KR. – PNZ	32 875 388	4 944	5 075 351	0,65	1029
CELKEM LIBERECKÝ KR. – MOP	1 069 635	416	23 231	4,60	9
CELKEM ÚSTECKÝ KR. – MOP	1 841 594	781	48 671	3,78	10
CELKEM LIBERECKÝ KRAJ	50 235 723	7 889	11 461 072	0,44	
CELKEM ÚSTECKÝ KRAJ	149 975 391	27 901	26 947 406	0,56	

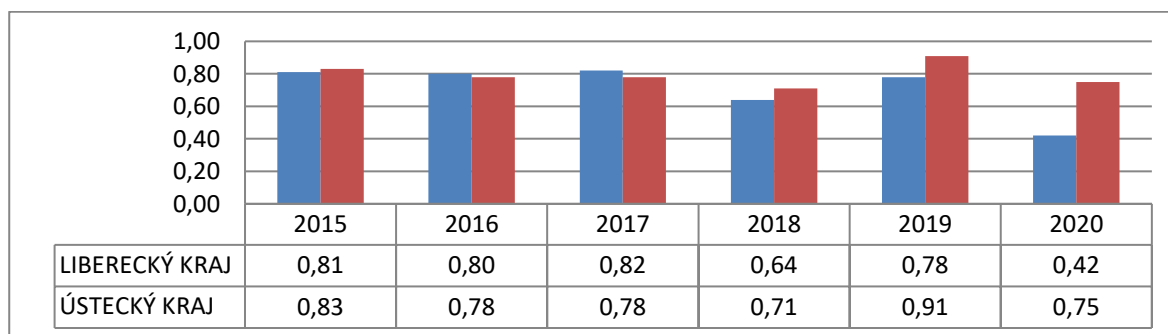
Zdroj: ÚP a MPSV, vlastní zpracování

5 Výsledky a diskuse

5.1 Porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách příspěvku na bydlení v Libereckém a Ústeckém kraji

Z grafu 1 je patrné, že podíl pohledávek na vyplacených částkách dávky příspěvek na bydlení byl v letech 2015–2020 vyšší v Ústeckém kraji, kromě roku 2016 a roku 2017, kdy podíl pohledávek převyšoval v Libereckém kraji. Nejvyšší podíl byl zaznamenán v Ústeckém kraji v roce 2019 (0,91 %) a nejnižší podíl v Libereckém kraji v roce 2020 (0,42 %).

Graf 1 Podíl pohledávek na vyplacených částkách příspěvku na bydlení (2015-2020, v %)

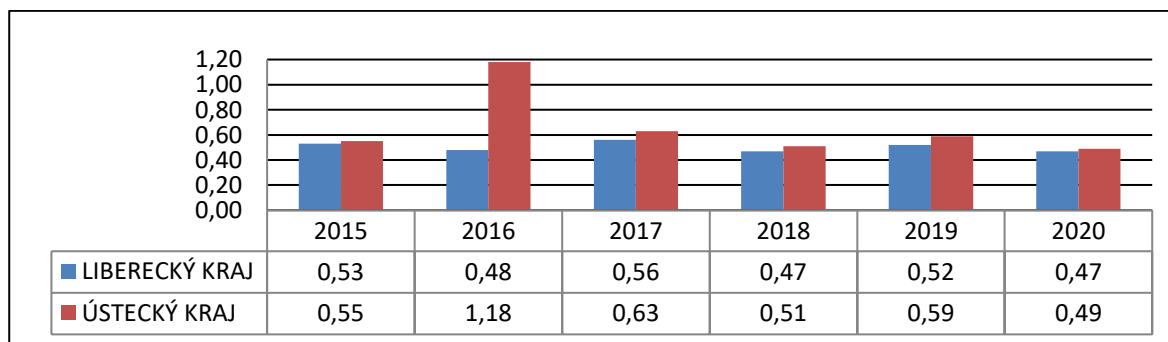

Zdroj: vlastní zpracování

5.2 Porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách přídatku na dítě v Libereckém a Ústeckém kraji

Z grafu 2 je patrné, že podíl pohledávek na vyplacených částkách dávky přídatku na dítě byl v letech 2015–2020 vyšší v Ústeckém kraji. Nejvyšší podíl byl zaznamenán v Ústeckém kraji v roce 2016 (1,18 %) a nejnižší podíl v Libereckém kraji v letech 2018 a 2020 (0,47 %).

Graf 2 Podíl pohledávek na vyplacených částkách přídatku na dítě (2015–2020, v %)

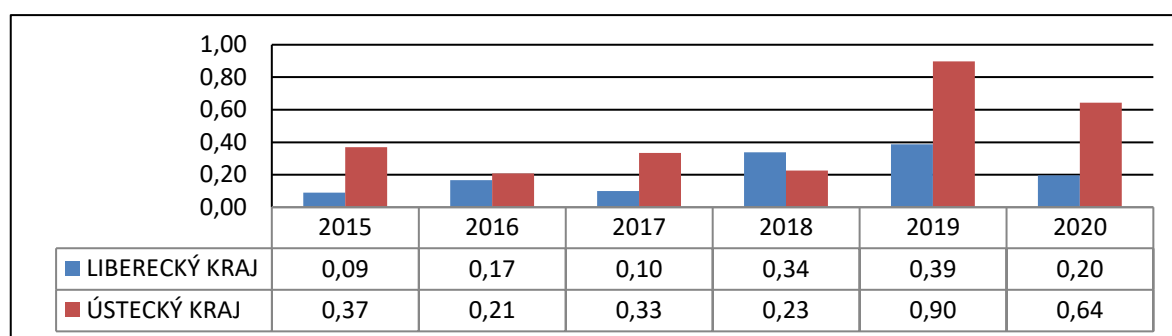

Zdroj: vlastní zpracování

5.3 Porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách porodného v Libereckém a Ústeckém kraji

Z grafu 3 je patrné, že podíl pohledávek na vyplacených částkách dávky porodné byl v letech 2015–2020 vyšší v Ústeckém kraji, kromě roku 2018, kdy podíl pohledávek převyšoval v Libereckém kraji. Nejvyšší podíl byl zaznamenán v Ústeckém kraji v roce 2019 (0,90 %) a nejnižší podíl v Libereckém kraji v roce 2015 (0,09 %).

Graf 3 Podíl pohledávek na vyplacených částkách porodného (2015–2020, v %)

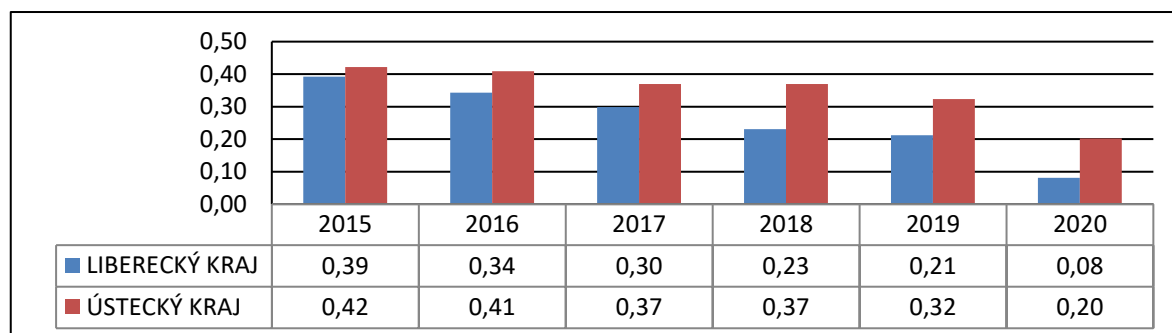

Zdroj: vlastní zpracování

5.4 Porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách rodičovského příspěvku v Libereckém a Ústeckém kraji

Z grafu 4 je patrné, že podíl pohledávek na vyplacených částkách dávky rodičovský příspěvek byl v letech 2015–2020 vyšší v Ústeckém kraji. Nejvyšší podíl byl zaznamenán v Ústeckém kraji v roce 2015 (0,42 %) a nejnižší podíl v Libereckém kraji v roce 2020 (0,08 %).

Graf 4 Podíl pohledávek na vyplacených částkách rodičovského příspěvku (2015–2020, v %)

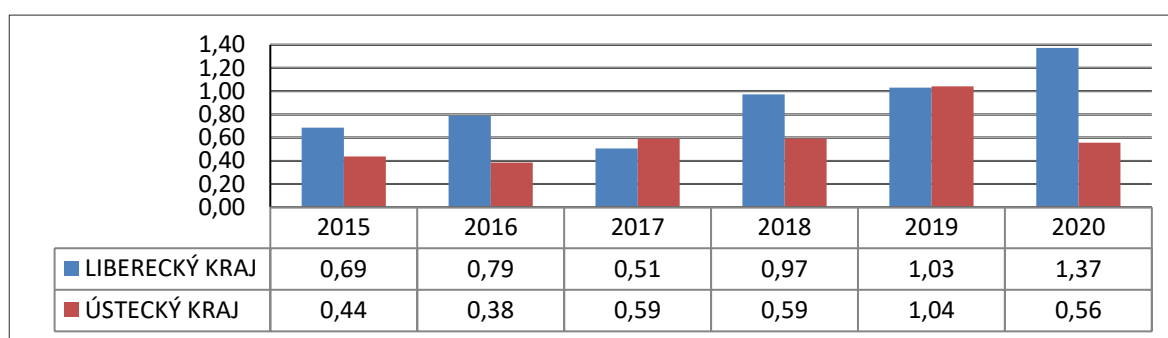

Zdroj: vlastní zpracování

5.5 Porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách doplatku na bydlení v Libereckém a Ústeckém kraji

Z grafu 5 je patrné, že podíl pohledávek na vyplacených částkách dávky doplatku na bydlení je v letech 2015–2020 vyšší v Libereckém kraji, kromě roku 2017 a 2019, kdy podíl pohledávek převyšoval v Ústeckém kraji. Nejvyšší podíl byl zaznamenán v Libereckém kraji v roce 2020 (1,37 %) a nejnižší podíl v Ústeckém kraji v roce 2016 (0,38 %).

Graf 5 Podíl pohledávek na vyplacených částkách doplatku na bydlení (2015–2020, v %)

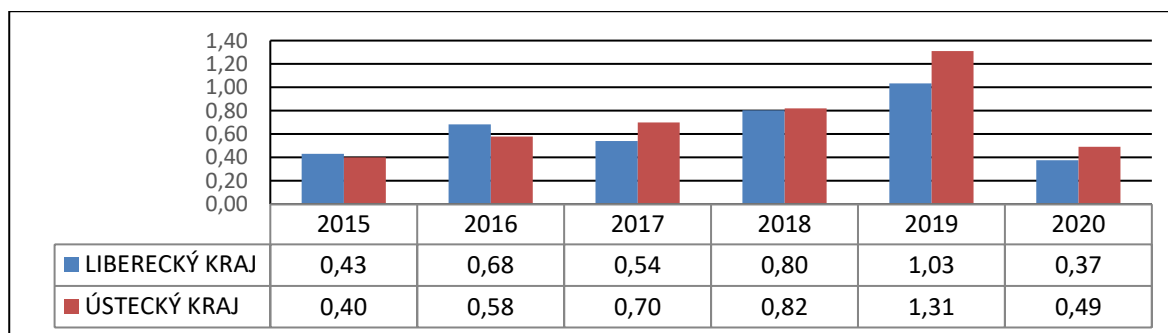

Zdroj: vlastní zpracování

5.6 Porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách příspěvku na živobytí v Libereckém a Ústeckém kraji

Z grafu 6 je patrné, že podíl pohledávek na vyplacených částkách dávky příspěvek na živobytí byl v letech 2015–2020 vyšší v Ústeckém kraji, kromě roku 2015 a 2016, kdy podíl pohledávek převyšoval v Libereckém kraji. Nejvyšší podíl byl zaznamenán v Ústeckém kraji v roce 2019 (1,31 %) a nejnižší podíl v Libereckém kraji v roce 2020 (0,37 %).

Graf 6 Podíl pohledávek na vyplacených částkách příspěvku na živobytí (2015–2020, v %)

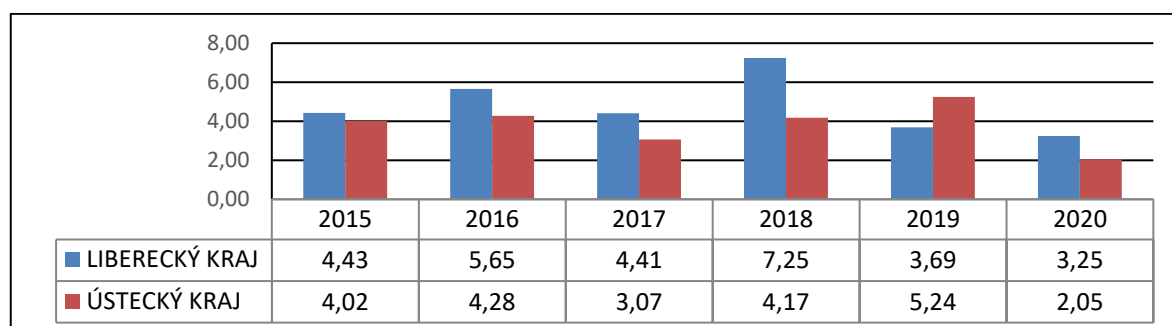

Zdroj: vlastní zpracování

5.7 Porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách mimořádné okamžité pomoci v Libereckém a Ústeckém kraji

Z grafu 7 je patrné, že podíl pohledávek na vyplacených částkách dávky mimořádná okamžitá pomoc byl v letech 2015–2020 vyšší v Libereckém kraji, kromě roku 2019, kdy podíl pohledávek převyšoval v Ústeckém kraji. Nejvyšší podíl byl zaznamenán v Libereckém kraji v roce 2018 (7,25 %) a nejnižší podíl v Ústeckém kraji v roce 2020 (2,05 %).

Graf 7 Podíl pohledávek na vyplacených částkách mimořádné pomoci (2015–2020, v %)

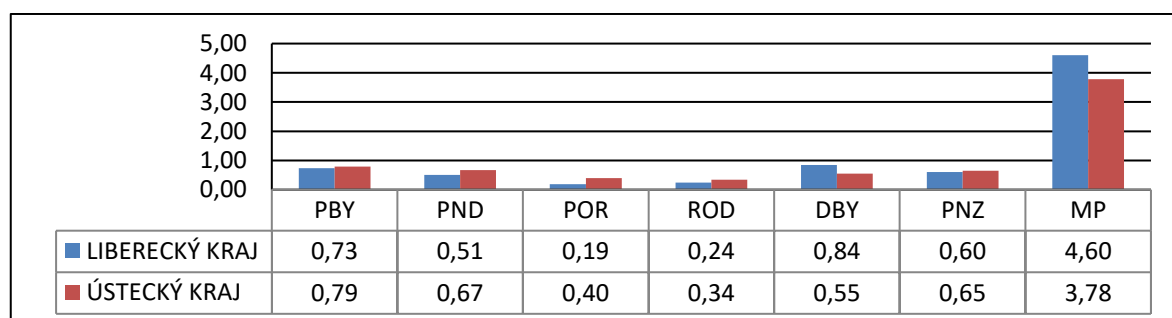

Zdroj: vlastní zpracování

5.8 Souhrnné porovnání podílu pohledávek na vyplacených částkách dávek státní sociální podpory a hmotné nouze v Libereckém a Ústeckém kraji (2015–2020)

Z grafu 8 je patrné, že podíl pohledávek všech sledovaných dávek státní sociální podpory a hmotné nouze na vyplacených částkách byl za sledovaných šest let vyšší v Ústeckém kraji, kromě dávek doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc, kde byl podíl pohledávek vyšší v Libereckém kraji. Nejvyšší podíl byl zaznamenán v Libereckém kraji u dávky mimořádná pomoc (4,60 %) a nejnižší podíl v Libereckém kraji u dávky porodné (0,19 %).

Graf 8 Souhrnný podíl pohledávek všech dávek na vyplacených částkách za 6 let (2015–2020, v %)

Zdroj: vlastní zpracování

5.9 Návrh opatření řešících zneužívání sociálních dávek

Zneužívání sociálních dávek je ve většině případů odhaleno zaměstnanci oddělení nepojistných sociálních dávek náhodně. Aby se tato situace zlepšila a bylo možno odhalit případy zneužití více nebo jim zcela zamezit, je zde navrženo několik možných návrhů opatření.

Zlepšení platových podmínek úředníků NSD

Nízké platové ohodnocení zaměstnanců oddělení NSD má za následek neobsazenost tabulkových míst, čímž je způsobeno přetížení stávajících zaměstnanců vyřizováním vyššího počtu žádostí. Tímto jim již nezbyvá čas na důslednou kontrolu a odhalování případného zneužití. Řešením by bylo navýšení mzdových nákladů. Toto by pomohlo k obsazení pracovních pozic, snížil by se počet žadatelů na jednoho zaměstnance a zbylo by více času na důslednější kontrolu.

Jednotný informační systém pro NSD

Pokud by došlo ke sjednocení informačních systémů, které jsou v současnosti využívány na oddělení NSD, program OK Centrum (dávky SSP a dávky pro osoby se zdravotním postižením) a OK Nouze (dávky hmotné nouze a příspěvek na péči), byla by umožněna lepší kontrola, tento společný systém by dokázal automaticky vyhodnocovat a upozorňovat na nesrovnalosti v doložených podkladech. V současné době při podezření v každém jednotlivém případě musí úřednice oslovit kolegyni z jiné agendy, aby se podklady porovnaly. Děje se to nahodile a závisí především na aktivitě konkrétní pracovnice oddělení NSD.

Evidence pracovních smluv a dohod o provedení práce a pracovní činnosti

Jedním z nejčastějších důvodů zneužití dávek je nepřiznání příjmů. Pokud by vzniklo podezření, např. pokud žadatel nebo společně posuzovaná osoba napsala čestné prohlášení, že žádné příjmy neměla, mohla by pracovnice oddělení NSD danou skutečnost v databázi prověřit. V současné době žádná taková evidence ani databáze neexistuje a náhodné zjištění opětovně záleží na aktivitě konkrétní pracovnice.

Vytvoření kontrolního oddělení

Vytvoření kontrolního oddělení v oddělení NSD by mohlo přinést zvýšení počtu odhalených případů zneužití dávek neoprávněným čerpáním. Toto oddělení by komunikovalo se všemi orgány státní správy, prověřovalo práci bez smlouvy, tzv. na černo.

Všechna možná opatření, která jsou navrhována, by vedla k úspoře při vyplácení sociálních dávek, samozřejmě je nutné spočítat jejich nákladnost a případnou návratnost vynaložených investic.

6 Závěr

Z výsledků podílu vzniklých pohledávek na vyplacených částkách dávek státní sociální podpory a hmotné nouze je patrné, že i přes velkou rozdílnost sledovaných krajů v jednotlivých letech sledovaného období se rozdíly podílu pohledávek od sebe výrazně neliší, nelze tedy jednoznačně vyvodit větší míru neoprávněného čerpání v daných krajích. V souhrnném vyhodnocení podílu vzniklých pohledávek na vyplacených částkách sledovaných dávek za sledovaných šest let (2015–2020) můžeme vysledovat vyšší podíl pohledávek v Ústeckém kraji u všech dávek, kromě dávek doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc, kde podíl pohledávek převyšoval v Libereckém kraji.

Nejvyšší podíl pohledávek na vyplacených částkách za sledovaných šest let (2015–2020) byl zaznamenán u dávky mimořádná okamžitá pomoc v Libereckém kraji, a to ve výši 4,60 %. V Ústeckém kraji byla její výše 3,78 %. Neoprávněné čerpání u této dávky vzniká v případech, kdy dávka není využita k účelu, pro který byla určena nebo byla využita pouze její část. V některých případech nelze o úmyslném zneužití hovořit, jelikož dávka mohla být přiznána ve vyšší částce a po následném doložení dokladu o skutečně vynaložené výši vyčíslen přeplatek, který je příjemce povinen vrátit. Druhou dávkou s nejvyšším podílem pohledávek na vyplacených částkách za sledované období byl doplatek na bydlení, kde byl vyšší podíl zaznamenán v Libereckém kraji, a to ve výši 0,84 %, v Ústeckém kraji 0,55 %. Třetí dávkou s nejvyšším podílem na vyplacených částkách za sledované období byl příspěvek na bydlení, kde byl vyšší podíl pohledávek v Ústeckém kraji, a to ve výši 0,79 %, v Libereckém kraji 0,73 %. U doplatku na bydlení a příspěvku na bydlení již často vzniká podezření z úmyslného zneužití. Nejčastěji jsou tyto dávky zneužívány např. zatajováním skutečných příjmů, falšování dokladů o úhradě nájmů, neoznámením ukončení nájemní smlouvy, neoznámením změny okruhu společně posuzovaných osob, nedoložením vyúčtování služeb. Kromě dávky mimořádná okamžitá pomoc se u všech ostatních dávek podíl pohledávek na vyplacených částkách za sledované období pohyboval pod hranicí 1 %.

Závěrem lze říci, že ze zjištěných výsledků nelze vyvodit skutečnou výši podílu pohledávek na vyplacených částkách nepojistných sociálních dávek vzniklých pouze zneužitím dávek, jelikož se výše úmyslně zneužitých dávek neevidují, nevedou se žádná data a statistiky, i když MPSV o tomto problému ví. Téma zneužívání dávek bývá ve společnosti často diskutovaným tématem především v době voleb, protože politici vědí, že voliče toto téma zajímá, jelikož do státního rozpočtu, ze kterého jsou dávky hrazeny, přispívají svými

daněmi a na lidi, kteří dávky pobírají, často pohlížejí jako na zneužívače, lenochy a sociály. Z tohoto důvodu je spousta těch, kteří si i přesto, že by nárok na dávku měli, požádat nepřijdou, aby též nebyli zařazeni do této kategorie. Politici tohoto tématu často jen zneužívají a žádná opatření proti zneužívání nezavádějí. Spíše se snaží odvést pozornost od důležitějších kauz. Důvodem, proč opatření proti zneužívání nezavádějí, může být právě ta skutečnost, že ztráty na státním rozpočtu vzniklé z důvodu zneužití dávek jsou natolik zanedbatelné, že by zavedená opatření nesla mnohem vyšší náklady.

7 Seznam použitých zdrojů

7.1 Monografické publikace

ADAMS R., DOMINELLI L., PAYNE M. *Social work, Themes, Issues and cirtical debates*. London. 2009. 978-02-3021-865-9.

BARÁK, Vladimír a Vojtěch KREBS, ed. *Sociální politika 2016 - nové výzvy v nejisté době: sborník odborných textů z mezinárodního workshopu Sociální politika 2016 = Social Politics 2016 - New Challenges in Uncertain Times: anthology of contributions of the Social Politics 2016 workshop*. Praha: Národohospodářská fakulta VŠE v Praze, 2016. ISBN 978-80-245-2172-5.

ČERNÁ, Jana, Dagmar TRINNEROVÁ a Antonín VACÍK. *Právo sociálního zabezpečení*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-019-2.

DUKOVÁ, Ivana, Martin DUKA a Ivanka KOHOUTOVÁ. *Sociální politika: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3880-2.

CHVÁTALOVÁ, Iva. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-374-2.

KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. Praha: Triton, 2009. ISBN 978-80-7387-346-2.

KOLDINSKÁ, Kristina a Hana MARKOVÁ. *Sociální pomoc a právo*. Praha: Orac, 2001. Iuris Context. ISBN 80-86199-38-X.

KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, 191 s. ISBN 978-80-7400-474-2.

KOLIBOVÁ, Helena. *Sociální systém: solidarita jako základ sociálně politických aktivit společnosti*. Karviná: Slezská univerzita v Opavě, Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné, 2011. ISBN 978-80-7248-706-6.

KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 6. přeprac.vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 568 s. ISBN 978-80-7478-921-2.

NEČADOVÁ, Věra. *Sociální politika: systém sociálního zabezpečení: studijní opora*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2015, 120 s. ISBN 978-80-88064-08-4.

PRŮŠA, Ladislav, Petr VÍŠEK a Robert JAHODA. *Alchymie nepojistných sociálních dávek*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-528-3.

SPIRIT, Michal. *Pracovní právo a právo sociálního zabezpečení v ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-189-2.

ŠTANGOVÁ, Věra a Roman LANG. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018, 233 s. ISBN 978-80-7380-700-9.

TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 439 s. ISBN 978-80-7367-680-3.

7.2 Internetové zdroje

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚSTAV. *Charakteristika Libereckého kraje*. [online]. 15.4.2021 [cit. 27.02.2022]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xl/charakteristika_kraje

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚSTAV. *Statistická ročenka Ústeckého kraje 2020* [online]. 2020 [cit. 27.02.2022]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-usteckeho-kraje-2020>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Příspěvek na mobilitu* [online]. 2022 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/prispevek-na-mobilitu>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Přiznání průkazu OZP* [online]. 2021 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/priznani-prukazu-ozp>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Příspěvek při převzetí dítěte* [online]. 2021 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/prispevek-pri-prevzeti-ditete>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Státní sociální podpora* [online]. 19.1.2022 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statni-socialni-podpora>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí* [online]. 8.12.2021 [cit. 2.1.2022]. Dostupné z: [online]. 19.1.2022 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statisticka-rocenka-z-oblasti-prace-a-socialnich-veci>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Zneužívání sociálních dávek* [online]. 2020 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/1387269/%C4%8D.j.+MPSV+2020-38114+Zneu%C5%BE%C3%ADv%C3%A1n%C3%AD+soci%C3%A1ln%C3%ADch+d%C3%A1vek.pdf/3e81c6f8-5566-7694-8c14-e94b93b22ca2>

ÚŘAD PRÁCE ČR. *Dávky péstounské péče a zaopatřovací příspěvky* [online]. 17.12.2021 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/davky-pestounske-pece-a-zaopatrovaci-prispevky1>

ÚŘAD PRÁCE ČR. *Dávky pro osoby se zdravotním postižením* [online]. 1.6.2021 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/davky-pro-ozp>

ÚŘAD PRÁCE ČR. *Doplatek na bydlení* [online]. 1.4.2020 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/doplatek-na-bydleni>

ÚŘAD PRÁCE ČR. *Mimořádná okamžitá pomoc* [online]. 22.9.2021 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/mimoradna-okamzita-pomoc1>

ÚŘAD PRÁCE ČR. *Porodné* [online]. 22.9.2021 [cit. 27.02.2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/porodne1>

ÚŘAD PRÁCE ČR. *Přídavek na dítě*. [online]. 22.9.2021 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/pridavek-na-dite1>

ÚŘAD PRÁCE ČR. *Příspěvek na bydlení*. [online] 8.2.2022 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/prispivek-na-bydleni1>

ÚŘAD PRÁCE ČR. *Příspěvek na péči*. [online]. 21.12.2021 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/prispevek-na-peci>

ÚŘAD PRÁCE ČR. *Příspěvek na živobytí*. [online]. 1.4.2020 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/prispevek-na-zivobyti>

ÚŘAD PRÁCE ČR. *Příspěvek při pěstounské péči*. [online] 8.12.2021 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/prispevek-pri-pestounske-peci>

ÚŘAD PRÁCE ČR. *Rodičovský příspěvek* [online]. 1.3.2022 [cit. 2.03.2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/rodicovsky-prispevek>

ÚŘAD PRÁCE ČR. *Zaopatřovací příspěvek jednorázový*. [online]. 8.12.2021 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/zaopatrovaci-prispevek-jednorazovy>

7.3 Právní předpisy

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. In: *Sbírka zákonů*. 26.5.1995. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. In: *Sbírka zákonů*. 11.5.1995. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů*. 9.12.1999. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 110/2006 Sb., o státní sociální podpoře. In: *Sbírka zákonů*. 14.3.2006. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 111/2006 Sb., o hmotné nouzi. In: *Sbírka zákonů*. 14.3.2006. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů*. 13.10.2011. ISSN 1211-1244.